

İNANÇLI İŞLEMLERİN MUVAZAALI İŞLEMLERLE KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*A Study on the Comparison of the Fiduciary Transactions with the
Simulations*

Süleyman YILMAZ*

Hamdi PINAR**

ÖZ

İnançlı işlemler inanın inanılana güvenerek bir malını devrettiği ve ardından inançlı işlemin süresi sona erdiğinde veya amacın gerçekleşmesi ile malın ilk sahibine döndüğü işlemlerdir. İnançlı işler; inanç anlaşması ve tasarruf işlemi olmak üzere iki unsurdan oluşur. İnançlı işlemler kanun tarafından düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, inançlı işlemler muvazaalı olmadıkça ve diğer geçersizlik sebepleri olmadıkça geçerlidir.

Muvazaa tarafların bilerek ve isteyerek gerçek iradelerini yansıtmayan bir işlem yapmasıdır. İrade ve beyan arasında uyumsuzluk ise işlemin geçersiz olmasına neden olur.

Taşınmaz mülkiyetinin nakli tapuda inançlı temlik yoluyla yapılamamaktadır. Taşınmaz mülkiyetinin devrinin inançlı işlemle temlik ise inançlı işlemlerin muvazaa ile karıştırılmasına neden olmaktadır. Bu çalışmamızda öncelikle inançlı daha sonra ise muvazaalı işlemler üzerinde durulmaktadır. Bu açıklamalardan sonra muvazaa ve inançlı işlemler kıyaslanmaktadır. Son olarak ise taşınmaz mülkiyetini devir için yapılan

---

Makalenin Geliş Tarihi: 13.11.2019, **Makalenin Kabul Tarihi:** 20.12.2019

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, E-posta: syilmaz@law.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7779-0528

* Dr. Öğretim Üyesi, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuk Anabilim Dalı, E-mailto:hpinar@bilkent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3864-3736

inançlı işlemlere özgü özel durumlar ile inançlı işlemlerde muvazaanın olup olamayacağı tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muvazaa, inançlı işlem, taşınmaz mülkiyeti, inançlı işlemlerde muvazaa.

ABSTRACT

Fiduciary transactions are those in which the believer trusts the believed and transfers his property and then returns to the first owner of the property when the believer expires or when the purpose is achieved. Fiduciary transactions are composed of belief agreement and saving process. Faithful transactions are not regulated by law. Nevertheless, fiduciary transactions are valid unless they are fictitious or other reasons for invalidity exist.

Simulation is a process that does not reflect the true will of the parties knowingly and intentionally. Incompatibility between the will and the declaration causes the transaction to be null and void. The transfer of the immovable property cannot be made through the assignment of faith in the title deed department.

The transfer of the ownership of the immovable property with the belief process leads to confusion of the fiduciary transactions with the simulation. In this study, first of all, faith processes will be defined and then the concept of simulation will be explained. After these explanations, simulation and fiduciary transactions will be compared. Finally, the special case of the fiduciary transactions for the transfer of immovable property will be discussed.

Keywords: Simulation, Fiduciary Transactions, Immovable Property, Simulation in Fiduciary Transactions.

GİRİŞ

İnsanların erdemli bir hayat sürmek için çabalamadığı toplumlarda haksızlıklar artar. Söz konusu haksızlıkları önlemenin yolu doğru kanunlar yapmak değil insanlara erdem bilincini aşlamakla olur. Ancak erdemi öğretmek zor olduğu için kanun koyucular ve mahkemeler doğru kanunlar hazırlamaya ve içtihatlar ortaya çıkarmaya çalışırlar. Söz konusu bu önlemler haksızlığa uğranılmasını önlememekte; ancak haksızlıkların yaptırımsız kalmasını engellemektedir. Ütopik bir dünyada ise insanın doğruyu söylemesi bir şeyi ispat etmesi için yeterliyken haksızlık yapmayı alışkanlık edinmiş gerçek dünyada bu yöntem ispat için yeterli olmamaktadır. Bu çalışmamızda da öğretimi ve yargının geliştirmiş olduğu inançlı işlem kavramı ve günlük

hayata çok karşılaşılan bir haksızlık olan muvazaa karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Türk hukukunda inanca işlemi doğrudan düzenlenmemiştir. İnanca işlemi, öğreti ve yargı kararları ışığında pozitif Türk hukukunda yerini almıştır. İnanca işlemi daha çok teminat amacıyla bir malın inanan kişiye inanca temlik yoluyla devrinin ardından malın tarafların anlaşığı şartlarda geri inananına naklini ifade eden işlemidir. İnanca işleminin var olabilmesi için iki temel unsurun bulunması gerekmektedir. Bu unsurlar; inanca anlaşması ve devir işlemidir. İnanca anlaşmasında yer alan hükümlere göre inanca anlaşması iki türde karşımıza çıkar; saf inanca anlaşması ve karma nitelikte inanca anlaşması.

Muvazaa kavramı ise, Türk hukukunda doğrudan düzenlenmiş ancak varlığı kabul edilen bir kavramdır. Muvazaa, tarafların bilerek ve isteyerek irade beyanı ile irade arasında bir uyumsuzluk yaratmasıdır. Taraflar muvazaada irade açıklamasının sonuç doğurmaması konusunda anlaşılır. Yalnız gerçek bir hukuki işlemin bulunduğu görüşünü yaratmayı istemişlerse, muvazaadan söz edilir. TBK m. 19 uyarınca muvazaa anlaşmaları geçersiz sayılır.

Türk hukukunda taşınmazlara ilişkin tasarruf işlemleri tapu müdürlüklerinde resmi şekilde yapılabilmektedir. Ancak tapu müdürlükleri inanca anlaşmasını yapmamaktadır. Bu da taşınmazların inanca devrinin muvazaa ile karışmasına neden olmakta ve pek çok sakıncayı beraberinde getirmektedir.

İnanca işlemi, muvazaa ve inanca işlemde muavazaya özellikle aile şirketleri ile kurumsallaşmamış küçük şirketlerde de sık sık rastlanılmaktadır. Şirket yöneticisi olan kişiler, diğer aile üyelerinden veya diğer ortaklardan şirket malvarlığını kaçırmak için değişik yollara başvurdukları görülmekte olup, çoğu zaman dava konusu olmadan dar bir çevre içinde bu sorunların aşılması yoluna gidildiği görülmektedir. Zira bu tür uyumsuzluklarda vakıalardaki ispat külfeti veya uzun dava süreci ile dava masrafları olayın yargıya taşınmasını engellemektedir. Yargıya taşınmış ender hadiselerle de doğru hukuki nitelendirme ve isabetli gerekçeler ortaya konulamadığı görülmektedir. Bu yüzden hukuki durumu çok yönlü ele alarak teorik bilgileri olaylar açısından tartışarak hukuki değerlendirme ile benzeri olaylarda çözüm yolları göstermek amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır.

I. İNANÇLI İŞLEMLER

A. İnançlı İşlemin Tanımı

Roma hukukunda “*fiducia*” olarak adlandırılan inaçlı işlemler günümüze dek varlığını korumuştur¹. Roma hukukunda “*mancipatio*” ve “*in guracessio*” yoluyla inaçlı işlemler hayat bulurdu². Diğer bir ifade ile Roma hukukunda inaçlı işlem güvene dayalı olarak mülkiyetin sözleşmenin karşı tarafına geçmesini ifade eder. Roma hukukunda çoğunlukla rehin hakkı kurmak yerine taraflar inaçlı temlik yapmayı tercih ediyordu. Böylelikle önce taşınmaz mal karşı tarafın mülkiyetine geçiriliyordu. Sonra aralarında anlaşmış oldukları hukuki olay ortaya çıkınca, mülkiyet sahibi eski mülkiyet sahibine malları devrediyordu³. Türk hukukunda ise inaçlı işlemin temeli güven ilişkisine dayanmakla birlikte, inaçlı işlem, teminatın devri ya da alacağının devri olarak ortaya çıkmaktadır.

Türk hukukunda inaçlı işlem müessesesi kanunda ayrıca düzenlenmemiştir. İnaçlı işlemler öğretisi ve yargı uygulamalarıyla ortaya çıkmıştır⁴. Uygulama ve öğretiye göre inaçlı işlemler borçlar kanununda yer alan “sözleşme serbestisi ilkesinin” bir uzantısıdır⁵.

Modern hukuk sistemlerinde inaçlı işlem, inanan tarafın bir borca teminat amaçlı veyahut idare olunmak amacıyla malvarlığındaki bir değer veya hakkı daha sonra tekrar kendisine devrolunmak şartıyla inanılana devredilmesidir⁶. İsviçre ve Türk doktrininde kabul edildiği üzere inaçlı işlemler, inaç sözleşmesi kapsamında bir malın mülkiyetinin bir amaç

¹ Eren, Fikret: Borçlar Hukuku, 16. B., Ankara 2014, s. 365; Altaş, Hüseyin/ Kurt, Leyla Müjde: İnaçlı İşlemler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2., sa.2, 2011, s. 1.

² Esener, Turhan: Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler, İstanbul 1956, s. 144; Özkaya, Eraslan: İnaçlı İşlem ve Muvazaa Davaları, 5. B., Ankara 2013, s. 29.

³ Özkaya, s. 29.

⁴ HGK., E. 2010/14-394, K. 2010/395, T. 14.7.2010 (kazancı Veri Tabanı, Erişim; 30.07.2019): “İnaç sözleşmeleri kaynağını Borçlar Kanununun 18.maddesi ile 5.2.1947 tarihli ve 20/6 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararından alır”.

⁵ Özkaya, s. 30; HGK., E. 2017/1-2610, K. 2019/12, T. 17.1.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim; 02.08.2019): “Bilindiği üzere Türk hukukunda inaçlı işlemleri doğrudan düzenleyen bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Ancak uygulama ve öğretilerde, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 26. (Mülga 818 Sayılı Borçlar Kanunu’nun 19.) maddesinde yer alan “sözleşme özgürlüğü” ilkesi kapsamında inaçlı sözleşmelerin düzenlenebileceği ve geçerliliği kabul edilmektedir”.

⁶ Esener, s. 144; Özkaya, s. 29; Altaş/Kurt, s. 3; Steinauer, Paul-Henri: Les Droits réels, Berne 2003, s. 388.

doğrultusunda inanılana geçmesi ve inanılanında belli bir süre sonra söz konusu malı inana geri vermeyi taahhüt etmesidir⁷.

İnançlı işlemlerde inanan ve inanılan taraf, inaç sözleşmesinin konusunun mülkiyetinin önce inanılana geçmesi; ardından inanana geri dönmesi hususunda anlaşılır. Yargıtay'a göre, "*inaç sözleşmesi, inananla inanılan arasında yapılan, onların hak ve borçlarını belirleyen, inaçlı muamelenin sona erme sebeplerini ve devredilen hakkın, inanılan tarafından inanana geri verme (iade) şartlarını içeren borçlandırıcı bir muameledir. Bu sözleşme, tarafların hak ve borçlarını kapsayan bağımsız bir akit olup, alacak ve mülkiyetin naklinin hukuki sebebinin teşkil eder. İnaçlı bir işlem ile inanan, sahibi olduğu bir mülkiyet veya alacak hakkını inanılana kazandırıcı bir işlemle devretmekte ancak borçlandırıcı bir sözleşme ile de onu bazı yükümlülükler altına sokmaktadır*"⁸. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun verdiği bir karara göre ise, "*inaçlı işlemler, bir kimsenin menfaatinin başkası tarafından korunması veya teminat sağlamak amacıyla ona bazı hakları ciddi olarak devrettiği, ancak hakları iktisap edenin bunlardan doğan bazı yetkileri hiç kullanmaması, bazılarını da ancak önceden hak ve halen menfaat sahibi olanın gösterdiği biçimde kullanmak zorunda olması hususunda tarafların anlaşığı işlemlerdir.*"⁹. Görüldüğü üzere inaçlı işlem güven esasına dayanan bir hukuki işlemidir. Taraflar birbirlerine duydukları güven sonucu bir malın mülkiyetini sözleşmenin karşı tarafına geçirir ve daha sonrasında da kendisine

⁷ **Kılıçoğlu, Ahmet:** Borçlar Hukuku, 21.B., Ankara 2017, s. 242;**Kocayusufpaşaoğlu, Necip:** Borçlar Hukuku, C.1., 7.B., İstanbul 2017,s. 365-366; **Eren,** s. 365; **Esener,** s. 144-145; **Özkaya,** s. 29; **Aydoğdu, Murat/Kahveci Nalan:** Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013, s. 256-257; **Cansel, Erol/ Özel, Çağlar:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1, 2.B., Ankara 2017, s. 195; **Yavuz, Nihat,** Borçlar Hukuku El Kitabı, 1.B., Ankara 2018, s. 99; **Ayan, Mehmet:** Eşya Hukuku-II- Mülkiyet, 9.B., Ankara 2016, s. 179; **Oğuzman, M.Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay-Özdemir, Saibe:** Eşya Hukuku, 19.B., İstanbul 2016, s. 380; **Tandoğan, Haluk:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 2, 5.B., İstanbul 2010, s. 543; 14. HD., E. 2017/4168, K. 2017/8145, T. 6.11.2017 (Kazancı Veri Tabanı, erişim 31.07.2019).

⁸ 4. HD., E. 2016/6467, K. 2016/8912, T. 22.9.2016 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim,30.07.2019);4. HD., E. 2016/8690, K. 2018/457, T. 30.5.2018(kazancı Veri tabanı, Erişim; 30.07.2019):" *İnaçlı bir işlem ile inanan, sahibi olduğu bir mülkiyet veya alacak hakkını inanılana kazandırıcı bir işlemle devretmekte ancak borçlandırıcı bir sözleşme ile de onu bazı yükümlülükler altına sokmaktadır. İnaçlı işlemde inanılan, hakkını kullanırken kararlaştırılan koşullara uymayı, amaç gerçekleşince veya süre dolunca hak veya nesneyi tekrar inanana (veya onun gösterdiği üçüncü kişiye) devretmeyi yüklenmektedir. İnaçlı işlem, kazandırmayı yapan kişiye yani inanana belirli şartlar gerçekleşince, kazandırmanın iadesini isteme hakkı sağlayan bir sözleşmedir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde bunun dava yoluyla hükmen yerine getirilmesi istenebilir*".

⁹ HGK., E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.5.2000 (Kazancı Veri Tabanı, erişim 31.07.2019).

bu malın geri döneceğine güvenir. Hatta inanan, malın kendisine döneceğine güvenen kişi olarak tanımlanır¹⁰.

B. İnançlı İşlemin Unsurları

İnanç işlemler, inanca sözleşmesi ve tasarruf işlemi olmak üzere iki unsurdan meydana gelmektedir¹¹.

1. İnanç Sözleşmesi

İnançlı işlemin taraflarını, inanan ve inanılan oluşturmaktadır. Bir hakkı ya da nesneyi, güvendiği bir kişiye inanca olarak devreden kimseye inanan olarak adlandırılır. Devredilen hak veya nesneyi, kendisine ait bir hak olarak kendi yararına, doğrudan doğruya ve dolaylı olarak kullanan kişi ise inanılan olarak adlandırılır. İnanan ve inanılan arasında güvene dayalı olarak inanca konusu malı konu edinen sözleşmeye inanca sözleşmesi denir¹². Yargıtay'a göre inanca sözleşmesi, inananla inanılan arasında yapılan, onların hak ve borçlarını belirleyen, inanca muamelenin sona erme sebeplerini ve devredilen hakkın, inanılan tarafından inananı iade şartlarını içeren borçlandırıcı bir işlemdir¹³.

İnanca sözleşmesi tarafların hak ve borçlarını düzenleyen bağımsız bir sözleşmedir. Aynı zamanda inanca sözleşmesi mülkiyetinin devrinin hukuki sebebinin teşkil eder. İnanca sözleşmesinde taraflar inanca işlemi konusunu, hangi şartlarda ne zaman malın inana devredileceği, malın ne amaçla devredildiği vs. konularda taraflar anlaşılır¹⁴. Ayrıca inanca anlaşması ile taraflar, inanılanın malı kullanım tarzı ve yükümlülükleri konusunda da

¹⁰ HGK., E. 2010/14-394, K. 2010/395, T. 14.7.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim; 30.07.2019): "İnanca işlemi taraflarını, inanan ve inanılan oluşturur. Bir hakkı ya da nesneyi, güvendiği bir kişiye inanca olarak devreden kimseye "inanan" adı verilir".

¹¹ Öztürk, Gülay: İnanca İşlemler, 1.B., Ankara 1998, s. 45; Antalya, O. Gökhan: Borçlar Hukuku, C.1., 1.B., İstanbul 2016, s. 294.

¹² Antalya, s. 293-294; Reisoğlu, Safa: Türk Borçlar Hukuku, 24.B., İstanbul 2013, s. 114; Öztürk, s. 44; Kocayusufpaşaoğlu, s. 366; Eren, Fikret: Mülkiyet Hukuku, 1.B., Ankara 2011, s. 223.

¹³ 1. HD.,E. 2015/16490, K. 2019/390, T. 22.1.2019 (kazancı Veri Tabanı, Erişim; 30.07.2019); 14.HD., E.2007/726, K. 2007/2065, T. 1.3.2007 (kazancı Veri Tabanı, Erişim; 30.07.2019); Yavuz, s. 99; Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 223-224.

¹⁴ Esener, s. 148; Kılıçoğlu, s. 242-243; Eren, s. 367; Altaş/Kurt, s. 5; Özkaya, s. 33; Kocayusufpaşaoğlu, s. 367; Oktay-Özdemir, Saibe: Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, Sa.1-2, İstanbul 1999-2000, s. 663.

anlaşırlar¹⁵. Bu sebeple inanç anlaşması inanılanın borçlarını borçlar hukuku kapsamında sınırlandırıcı niteliktedir¹⁶.

İnanç sözleşmesinin kurucu, sınırlayıcı ve bozucu olmak üzere üç temel işlevi bulunmaktadır¹⁷. Kurucu işlev, söz konusu anlaşmanın yapılma amacını belirler. Bu amaç teminat amaçlı olabileceği gibi başka bir amaç da olabilir. Sınırlayıcı işlev ise inanılanın inançlı işlemin konusunu oluşturan inançlı devredilen malın yönetimi üzerindeki sınırlamadır¹⁸. İnanç sözleşmesinin bozucu işlevi ise inançlı işlemin sona erme hallerinin belirlenmesidir¹⁹.

Türk Borçlar Kanunu m. 12'ye göre, sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekilde bağlı değildir. Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şekli olduğu düzenlenmiştir. Ayrıca TBK m. 12/II uyarınca öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz. İnançlı işlemler için kanunlarda herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bu sebeple kural olarak inançlı işlemlerde şekil, geçerlilik şartı değildir²⁰. Ancak Yargıtay yerleşik kararlarına göre inanç sözleşmesi, inançlı işlemin bozucu ve sınırlayıcı işlevi sebebiyle ancak yazılı şekilde yapılabilir²¹. Taraflar inanç anlaşmasını sadece yazılı sözleşme ile

¹⁵ 1. HD., E. 2016/2951, K. 2019/345, T. 21.1.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim; 30.07.2019): “Anılan sözleşmelerde, taraflar, sözleşmenin kendilerine yüklediği hak ve borçları belirlerken, inançlı işlemin sona erme sebeplerini; devredilen hakkın inanılan tarafından inanana iade şartlarını, bu arada tabii ki süresini de belirleyebilirler. Bunun dışında, akde aykırı davranışın yaptırımına da sözleşmelerinde yer verebilirler. Buna dair akit hükümleri de TBK'nin 26 ve 27. maddelerine aykırılık teşkil etmediği sürece geçerli sayılır”.

¹⁶ Eren, s. 367; Özkaya, s. 33 vd.

¹⁷ Özkaya, s. 33-34.

¹⁸ Özkaya, s. 33; Eren, s. 367.

¹⁹ Özkaya, s. 34.

²⁰ Özkaya, s. 34; Kılıçoğlu, 244; 14. HD., E. 2017/4168, K. 2017/8145, T. 6.11.2017 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019): “5.2.1947 tarihli ve 20/6 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında, mülkiyet hakkına dayanan tapu iptal ve tescil davalarında inançlı işlemin ispatı için yazılı delil aranmış olup, inançlı işlemin geçerliliği için şekil şartı aranmamıştır”.

²¹ Kılıçoğlu, s. 244, Özkaya, s. 34; Eren, s. 367; Ayan, s. 180; 14. HD., E. 2011/3650, K. 2011/4757, T. 11.4.2011 (kazancı Veri Tabanı, Erişim 30.07.2019): “İnançlı işlemde inanılan, hakkını kullanırken kararlaştırılan koşullara uymayı, amaç gerçekleşince veya süre dolunca hak veya nesneyi tekrar inanana (veya onun gösterdiği üçüncü kişiye) devretmeyi yüklenmektedir. İnançlı işlem, kazandırmayı yapan kişiye yani inanana belirli şartlar gerçekleşince, kazandırmanın iadesini isteme hakkı sağlayan bir sözleşmedir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde bunun dava yoluyla hükmen yerine getirilmesi istenebilir. İnanç sözleşmesi, 5.2.1947 tarihli ve 20/6 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca ancak, yazılı delille kanıtlanabilir. Bu yazılı delilin, mülkiyetin bir tarafa geçmesinden önce veya sonra düzenlenmiş olmasının bir önemi yoktur. Zira 5.2.1947 tarih

ispatlayabilir. Bu yazılı delil, tarafların getirecekleri ve onların imzalarını taşıyan bir belge olmalıdır. Diğer bir anlatımla, inanç sözleşmesi tarafların borç altına girdiğine dair imzasının bulunduğu yazılı bir belge ile ispat edilebilir. Ancak yargılamada inanç ilişkisinin varlığını kabul edebilmek için yazılı bir sözleşmenin açıklanan nitelikte bir yazılı delil bulunmaması durumunda taraflar arasındaki uyuşmazlığın tümünü kanıtlamaya yeterli sayılmamakla beraber bunun vukuuna delalet edecek karşı tarafın elinden çıkmış yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belgenin varlığı nazara alınabilir²².

İnanç sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında öğretide bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bizim katıldığımız görüşe göre inançlı işlemler karma muhtevalı akitlerdendir. Kendisine özgü bir yapısı vardır. Ancak yapısına uygun düştükçe vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir²³.

2. Tasarruf İşlemi

İnançlı işlemin diğer bir esaslı unsuru da tasarruf işlemi niteliğinde olan devir işlemidir²⁴. İnançlı işlemin bir unsuru olan tasarruf işlemi, inançlı devir olarak da adlandırılmaktadır. Bu işlem inanç anlaşması uyarınca taraflardan birine ait bir hakkın diğerine geçmesini sağlayan bir devir işlemidir²⁵. Devir işlemiyle inanılanın mal varlığında bir artış gözlenirken, inananın mal varlığının aktifinde bir azalma olur.

Devir işlemi taşınmazlarda tescil talebi ve tescille; taşınırlarda ise aynı bir sözleşme ve zilyetliğin devri²⁶ yollarından birisinin gerçekleşmesi ile

---

ve 20/6 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında bu yönde bir sınırlama getirilmemiş, sadece iddianın yazılı delille kanıtlanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Kaldı ki, Dairemizin ve Yüksek Hukuk Genel Kurulunun uygulamaları da bu doğrultudadır”.

²² 14. HD., E. 2009/4139 K. 2009/6415 T. 26.05.2009 (Lexpera, erişim 30.07.2019): “Bu yazılı delil, tarafların getirecekleri ve onların imzalarını taşıyan bir belge olmalıdır. Kısaca, inanç ilişkisinin varlığını kabul edebilmek için yazılı bir sözleşmenin açıklanan nitelikte bir yazılı delil bulunmasa da, taraflar arasındaki uyuşmazlığın tümünü kanıtlamaya yeterli sayılmamakla beraber bunun vukuuna delalet edecek karşı tarafın elinden çıkmış (inanılan tarafından el ile yazılmış fakat imzalanmamış olan bir senet veya mektup, daktilo veya bilgisayarla yazılmış olmakla birlikte inanılanın parafını taşıyan belge, usulüne uygun onanmamış parmak izli veya mühürlü senetler gibi) yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belgenin varlığı aranır”.

²³ Aynı yöndeki görüşler için bkz. **Eren**, s. 367; **Altaş/Kurt**, s. 7-8.

²⁴ **Özkaya**, s. 35; **Eren**, s. 367-368, **Sirmen, Lale**: Eşya Hukuku, 4.B., Ankara 2016, s. 355.

²⁵ **Sirmen**, s. 355; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 367.

²⁶ Zilyetliğin devri, elden teslim, zilyetliğin havalesi, hükmen teslim şeklinde olabilir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. **Ayiter, Nuşin**: Eşya Hukuku, 2.B., Ankara 1983, s. 15-17;

olur²⁷. Kural olarak inançlı işlem, taşınmaz devir borcu doğurduğundan devir işlemi de tescille gerçekleştiği için işlemin tapuda yapılması gerekmektedir. Ancak taşınır için böyle bir resmi şekil şartı bulunmamaktadır. Zira taşınırın devri için mülkiyetin nakli ve zilyetliğin nakli yeterlidir²⁸.

Alacak haklarının herhangi bir amaçla inançlı işlemle devri ise ancak yazılı bir şekilde yapılabilir²⁹. Hamile yazılı pay ve diğer senetlerin devri ise zilyetliğin devri ile gerçekleşir³⁰. Yani hamile yazılı bir senet devredilecekse inançlı işlem yoluyla zilyetliğin devri tasarruf işlemi oluşturur.

İnançlı işlemde tasarruf işlemi tarafların gerçek iradesi yansıtmaktadır. Zira inanan gerçekten inanılanın mülkiyetine söz konusu malın devrini istemektedir. Aynı şekilde inanılan da inançlı işlem sonucu malı iktisap etmeyi talep etmektedir. Bu sebeple gerçek anlamda geçerli bir devirdir³¹. Emre yazılı senetlerin devri ise ciro ve zilyetliğin devri şeklinde gerçekleşir³². Nama yazılı pay senetlerinin inançlı devri ise ancak senet üzerindeki zilyetliğin devri ve alacağına devri yani ciro edilmesi ile gerçekleşebilir³³. Kıymetli evrak niteliğini haiz olmamış olan çıplak paylar ise alacağın temliki ile inançlı işleme konu olabilir³⁴.

İnançlı işleme konu olan mallar devren iktisap ile kazanılır. Zira mülkiyetin devri bir önceki mülkiyet hakkına dayanmaktadır.

Esener, Turhan/Güven, Kudret: Eşya Hukuku, 4.B., Ankara 2008, s. 67-72; **Ünal, Mehmet:** Şekli Eşya Hukuku, 2.B., Ankara 1994, s. 119-137; **Sirmen,** s. 58 vd.

²⁷ **Eren,** s. 368; **Özkaya,** s. 36; **Sirmen,** s. 355 vd.

²⁸ **Esener/Güven,** s. 185; **Eren,** Mülkiyet Hukuku, s. 198.

²⁹ Zira TBK m. 184'de açıkça: "Alacağın devrinin geçerliliği, yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır. Alacağın devri sözü verme, şekle bağlı değildir" şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır.

³⁰ **Bozer, Ali/Göle, Celal:** Kıymetli Evrak Hukuku, 6.B., Ankara 2017, s. 35; **Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin:** Ortaklıklar Hukuku II, 13.B., İstanbul 2017, s. 115-116; **Altaş/Kurt,** s. 6.

³¹ **Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut:** Borçlar Hukuku, 14.B., İstanbul 2016, s. 134; **Eren,** s. 369; **Kılıçoğlu,** s. 245.

³² **Bozer/Göle,** s. 33; TTK m. 647: "(1) Mülkiyet veya sınırlı bir aynı hak kurulması amacıyla kıymetli evrakın devri için herhâlde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır. (2) Bundan başka emre yazılı senetlerde ciroya, nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da gerek vardır. Bu beyan kıymetli evrakın veya ayrı bir kâğıdın üzerine yazılabilir."

³³ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu,** s. 125; **Altaş/Kurt,** s. 6.

³⁴ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu,** s. 125 vd.

C. İnançlı İşlemin Konusu

İnananın, inanılana inançlı olarak kazandırdığı hak ya da nesne ise “inanç konusu şey” olarak nitelenir³⁵. İnançlı işlemin konusunu devredilebilir nitelikteki bütün haklar oluşturur³⁶. Bu ifadenin mefhumu muhalifinden şahsa sıkı sıkıya bağlı olan hakların inanç anlaşmasına konu edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda intifa hakkı, oturma hakkının ve aile ve miras hukukundan doğan bazı hakların inançlı işleme konu yapılamayacağı açıktır. Uygulamada ise inançlı işlemlerin konusunu daha çok devredilebilir nitelikte olan taşınır ve taşınmaz malların oluşturduğu görülmektedir.

Taşınmazların inançlı işlemin konusunu oluşturmasında görüldüğü üzere herhangi bir engel yoktur. Tapu Sicili Tüzüğü m. 16/2'ye göre “İstem, tescili bozucu veya hükümsüz kılıcı kayıt ve şarta bağlanamaz”. Ancak inançlı işleme mülkiyetin inanılana geri dönmesi istemin şarta bağlanması olarak adlandırılmaz³⁷. Bu sebeple taşınmazları konu edinen inançlı işlemler de geçerlidir.

D. İnançlı İşlemlerin Türleri

1. Genel Olarak

İnançlı işlemlerin türleri hakkında öğretide tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Görüş birliğinin olmamasının nedeninin kanun koyucunun inançlı işlemi açıkça düzenlememesi olduğu düşünülebilir. İnançlı işlemler, tek taraflı-çift taraflı, örtülü-açık şeklinde ayrıma tabi tutulabilir³⁸. Uygulamada ise en çok saf inançlı işlem ve karma inançlı işlem ayırımına yer verilmektedir³⁹. Bu sebeple bu çalışmamızda saf inançlı işlem ve karma inançlı işlem üzerinde durulmaktadır. (İsviçre ve Almanya nasıl?).

2. Saf İnançlı İşlemler

İnananın veya inananın belirlediği bir üçüncü kişi lehine yapılan inançlı işlemlere saf inançlı işlem (*fiducia cum amico*) denir⁴⁰. Saf inançlı işlemlerde

³⁵ 14. HD., E. 2016/655, K. 2018/5704, T. 17.9.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 31.07.2019).

³⁶ Özkaya, s. 39; Altaş/Kurt, s. 4.

³⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 382.

³⁸ Özkaya, s. 41-42.

³⁹ Öztürk, s. 67 vd.; Antalya, s. 296.

⁴⁰ Özkaya, s. 42; Altaş/Kurt, s. 7; Eren, s. 366; Tuncer-Kazancı, İdil: İnançlı İşlemlerde İşlemin taraflarının İflası ve İflasın İnançlı İşleme Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, s. 2813.

sadece inanın veya onun belirlediği kişinin menfaati bulunmaktadır. Kısacası, saf inanca işlemler sadece inananın faydasına yapılan ve inananın yararının olmadığı inanca işlemlerdir⁴¹.

İdare amacıyla yapılan devirlerin saf inanca işlem olduğu söylenebilir. Aynı şekilde saf inanca işlemler, bir alacağın veya bir ticari senedin sırf tahsili için devredilmesi şeklinde de olabilir⁴². Örneğin, A ticari senedini B'ye borçludan tahsil etmesi amacıyla devrederse ve bu işlemde B'nin herhangi bir yararı olmazsa saf inanca işlem gerçekleşmiş olur. Yabancı bir kimsenin teminat gösterme yükümlülüğünden kurtulmak amacıyla alacağını inandığı kimseye devretmesi de bir başka saf inanca işleme örnektir.

3. Karma Nitelikte İnanca İşlemler

İnanılanın da yararının bulunduğu inanca işlemlere, karma nitelikte inanca işlem (*fiducia cum creditore*) denir⁴³. Karma inanca işlemlerde daha çok inananın faydası göz önünde tutulduğu, bu tür inanca işlemlere inananın yararına inanca işlem veya bencil inanca işlem de denilmektedir⁴⁴. Kısacası karma inanca işlemler teminat amaçlı ya da teminat amaçlı ciro olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁵.

Olağan teminat imkânlarını veya rehin hakkını yeterli görmeyen alacaklıların başvurmuş oldukları yaygın bir yol teminat amaçlı inanca temliktir⁴⁶. Yani, taşınmazın kredi teminatı olarak kullanmak isteyen bir kimse, borcunun teminatı olarak taşınmazın mülkiyetini alacaklıya devredebilir. Bu durum alacaklıya rehin hakkından daha geniş yetkiler vermektedir. Zira mülkiyet hakkı sahibine kullanma, semerelerinden faydalanma ve tasarruf yetkisi verirken rehin hakkı sınırlı aynı haktır ve

⁴¹ Özkaya, s. 42; Kocayusufpaşaoğlu, s. 368; Antalya, s. 296.

⁴² Tuncer-Kazancı, s. 2813.

⁴³ Altaş/Kurt, s. 8; Özkaya, s. 43-44; Kocayusufpaşaoğlu, s. 368; Tandoğan, s. 545; Antalya, s. 296.

⁴⁴ Sirmen, s. 322.

⁴⁵ Antalya, s. 296-297; Sirmen, 322; 1. HD., E. 2007/989, K. 2007/1712, T. 21.2.2007 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019); 1. HD., E. 2010/1003, K. 2010/2330, T. 3.3.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019): "...bilimsel alanda karma inanca işlem olarak nitelendirilen teminat maksadıyla devirler öteki inanca işlemler gibi mülkiyeti inananın nakleden geçerli işlemler olup bu işlemle inanan bir malikin hak ve yetkilerini kazanır ise de inanca sözleşmesinde kararlaştırılan yükümlülüklerini, özellikle inanca işlem sona erdikten, başka bir anlatımla borç ödendikten sonra inanca konusunu inananın iade etme borcunu yerine getirmesi gerekir. İnanılan en başta gelen bu yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde inanan, inanca sözleşmesinden doğan borcunu tamamen ödemek suretiyle inanca konusunun kendisine iade edilmesini her zaman isteyebilir".

⁴⁶ Ayan, s. 180; Özkaya, s. 44.

mülkiyet hakkı kadar geniş yetkiler tanımaz. Ayrıca Türk hukukunda *lex commisorio* yasağı kabul edilmiştir. Bu yasak uyarınca rehin sahibi rehinli malın mülkiyetini kazanamamakta ancak mal paraya çevrildikten sonra alacağını alabilmektedir⁴⁷. Ancak inanlı temlik durumunda en başta alacaklı malın mülkiyetini kazanmıştır. Görüldüğü üzere teminat amaçlı temlik alacaklı için daha avantajlıdır⁴⁸.

Karma inanlı sözleşmeler niteliği itibariyle karma muhtevalı akitlerdendir. Karma muhtevalı akitlerin esasına hangi sözleşmenin hükümlerinin uygulanacağı somut olayın özelliklerine göre farklılık arz eder⁴⁹. Bu durumda vekâlet sözleşmesinin uygun düşen hükümleri uygulanabileceği gibi rehine yönelik hükümlerinde uygun düştüğü ölçüde uygulanması gerekir. İş sözleşmelerini düzenleyen hükümlerinde uygun düştükçe uygulanması gerektiği savunulabilir.

E. İnanlı İşlemlerin Yapılma Amacı

Uygulamada inanlı sözleşmelerdeki amaç, gizlenmek, teminat, alacaklıdan mal kaçırmak, kanunların elverişsiz hükümlerinden kaçınmak, bir alacağın tahsili, malın idaresi gibi nedenler olarak ortaya çıkabilmektedir⁵⁰. Nitekim taraflar inanlı sözleşme ve inanlı devir ile genellikle, teminat teşkil etmek ve iade edilmek üzere, mal varlığına dahil bir şey veya hakkı, aynı

⁴⁷ **Konuralp, Emre:** Alacaklıya Rehni Özel Yoldan Paraya Çevirme Yetkisi verilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, s. 2867.

⁴⁸ *Lex commisorio* yasağının inanlı temlikler içinde geçerli olması gerektiğini düşünen görüş için bkz. **Kuntalp, Erden:** *Lex Commisoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı*, İnan Kıraç'a armağan, İstanbul 1995, s. 155 vd.

⁴⁹ **Yavuz, Cevdet:** Borçlar Hukuku dersleri Özel Hükümler, 10.B., İstanbul 2012, s. 12 vd.; **Aral, Fahrettin/ Ayrancı, Hasan:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. B., Ankara 2014, s. 62-65; 11. HD., E. 1998/9691, K. 1999/6031, T. 1.7.1999 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019): "...*Bu sözleşmeye karz akdi niteliği veren yazarlar olduğu gibi, vedia, usulsüz vedia ve nihayet vekalet ilişkisi olarak nitelendiren yazarlar da vardır. (Bkz. Prof.Dr.O.Tekinalp, Banka Hukuku'nun Esasları, İst.1988, Sh.310 vd, Prof.Dr. S. Reisoğlu, Bankalar Kanunu Şerhi, Ank.1997, sh.102 vd.) Bu sözleşmelerin her birinin edimin ifa yeri farklı ilkelere tabidir. Bu itibarla, mahkemece mevduatın, sadece para alacağına yönelik bir ödünç sözleşmesi gibi nitelendirme ile yetkili mahkemenin yoruma dayalı olarak belirlenmesi de isabetli bulunmamıştır. Kaldı ki, yukarıda da değinildiği gibi, mahkemenin nitelendirme şekli bakımından da taraflar arasındaki mevduat sözleşmesi yalın bir mevduat hesap sözleşmesi olmayıp, inanlı işlem sözleşmesini de içeren karma nitelikli bir sözleşmedir*".

⁵⁰ 1. HD., E. 2010/1003, K. 2010/2330, T. 3.3.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019).

amacı güden olağan hukuki muamelelerden daha güçlü bir hukuki durum yaratarak, inanılana inanca olarak kazandırmak için başvururlar.

İnançlı işlemlerin ekonomik sonuçları da bulunmaktadır. Görüldüğü üzere inanca işlemler genellikle teminat amaçlı yapılmaktadır. Taraflar kredi sağlamak amacıyla inanca işleme başvurmuşlardır. Zira şahsi teminattansa aynı teminat daha güvenilir bir teminattır⁵¹. Aynı şekilde alacağın tahsili, bir malın idaresi veya hayatın bazı gereklilikleri sebebiyle yapılan inanca işlemler de bulunmaktadır.

İnançlı işlem aynı zamanda gizlenmek amacıyla da yapılabilir. Gizlenmekten maksat bir kimsenin başka bir şahsın arkasına gizlenmek suretiyle bir hukuki işlemi yaptırmasıdır. İnançlı işlemler mirasçıdan veya iflastan mal kaçırmak amacıyla da gerçekleştirilebilir. Bu durumda inanca işlemlerin muvazaaya ile karıştırılmasına veya inanca işlemlerin içinde muvazaanın olmasına neden olmaktadır. Bu husus aşağıda, inanca işlemlerde muvazaaya konusunda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

F. İnançlı İşlemlerin Hüküm ve Sonuçları

İnançlı işlem sonucunda inanılan inanca sözleşmesine konu olan malın mülkiyetini devren kazanır. İnanılan, inanca işlemin konusu mal üzerinde malik sıfatını haiz olur⁵². Devir işleminden sonra inanılan, mülkiyet hakkının kendisine tanıdığı yetkilerin hepsinin kullanabilir. İnanca sözleşmesi ile malın kullanımı veya tasarrufu hakkında yeni malik için kısıtlayıcı hükümler getirilebilir. Ancak malikin böyle hükümlerin bulunmasına rağmen yapacağı tasarruf işlemleri geçerlidir. Zira mülkiyet hakkı yeni malike geçmiştir. İnanca sözleşmesi ile malik sadece kendi iradesi ile mülkiyet hakkını kısıtlamıştır. Bu durumda inanca sözleşmesine aykırı davranışları sadece inanca sözleşmesinin ihlali ve borca aykırılık teşkil edecektir. Yapılan tasarruflar ise geçerli sayılacaktır. Örneğin, bir taşınmaz inanca işlem yoluyla inanılana devredilmişse yeni malik inanılan olur. İnanılan bu taşınmazı bir üçüncü kişiye devrederse üçüncü kişi malı devren iktisap eder. Üçüncü kişinin iyiniyetli veya kötü niyetli olması da önemli değildir. Keza söz konusu üçüncü kişiye yapılan devir yolsuz tescile de sebep olmaz. Çünkü inanılan gerçek maliktir ve mal gerçek malikten kazanılmıştır. Eklemek gerekirse inanca sözleşmesi üçüncü kişiler için bağlayıcı değildir. Yani inanılan taşınmazı bir üçüncü kişiye devrederse inanan inanca sözleşmesinden doğan haklarını

⁵¹ **Kuntalp, Erden:** Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk, Prof.Dr. Reha Poray'a Armağan, İstanbul 1995, s. 288-289.

⁵² **Kılıçoğlu,** s. 368; **Özkaya,** s. 51.

devralan üçüncü kişiye karşı ileri süremez. Ancak üçüncü kişi açısından haksız fiil şartları oluşmuşsa TBK m. 49 çerçevesinde haksız fiil hükümlerine başvurulabilir. Bu sebeple inançlı işlemin inanan açısından risk taşıdığı aşıkardır.

İnanç sözleşmesine aykırılık olduğu durumlarda TBK m. 112 uyarınca inanan tazminat talep edebilir. Yukarıda açıkladığımız örnekte, inanan malın adına geri tescilini talep edemezken uğramış olduğu zararı inanç anlaşmasının ihlalinin gerekçe göstererek talep edebilir. Ancak inanç anlaşmasına konu mal devredilmemişse, inanan adına geri tescilini de talep edebilir. Devredilen malın ne şekilde kullanılması gerektiğine inanç anlaşmasında karar verilir. Ancak inanç sözleşmesine konu edilen malın uğradığı zarar ve hasara kural olarak inanan katlanmak zorundadır⁵³. Ancak sözleşmede aksinin kararlaştırılması mümkündür.

İnanç anlaşmasının konusu bir taşınmazsa ve inanılan sözleşmede belirtilen şartlarda taşınmazın mülkiyetini geri inanana devretmezse, inanan inanılana karşı dava açabilir. Söz konusu dava bir ayni dava değil bilakis bir şahsi hak davasıdır. Zira borcun kaynağı inanç sözleşmesidir. O halde söz konusu dava bir tescile zorlama davası olmalıdır⁵⁴. Nitekim TMK m. 716 uyarınca mülkiyetin kazanılmasına esas olacak bir hukukî sebebe dayanarak malikten mülkiyetin kendi adına tescilini istemek hususunda kişisel hakka sahip olan kimse, malikin kaçınması hâlinde hâkimden, mülkiyetin hükmen geçirilmesini isteyebilir. Bu davaya da tescile zorlama davası denir⁵⁵. Ancak Yargıtay'ın bazı kararlarından inananın yolsuz tescilin düzeltilmesi davası açabileceği kabul edilmiştir⁵⁶. Söz konusu kararların isabetli olmadığı aşıkardır. Çünkü inanan inanç sözleşmesinin yerine getirilmesi sebebiyle dava açmaktadır. Ayrıca inanılan inançlı işlem sonucu mal iktisap etmiştir. Burada yolsuz tescil⁵⁷ davasının açılabilmesinin kabulü inançlı işlemin geçersiz olduğu anlamına gelir ki bu da hukuki açıdan isabetli bir sonuç değildir.

⁵³ **Yavuz, Nihat:** Uygulama ve Öğretide Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-I Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları, 2.B., Ankara 2008, s. 16.

⁵⁴ **Altas/Kurt,** s. 18.

⁵⁵ **Esener/Güven,** s. 200.

⁵⁶ Bkz. HGK., E. 2010/14-394, K. 2010/395, T. 14.7.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim. 31.07.2019).

⁵⁷ Yolsuz tescil gerçek hak durumunun tapuda yansıtılmadığı durumlarda ortaya çıkar, ancak inançlı işlemlerde mülkiyetin inanılana geçmesi istendiği için gerçek hak durumu tapuda yansıtılmaktadır. Konu ile ilgili bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir,** s. 259; **Sirmen,** s. 224.

Öğretide inancılı işlemlerin sonuçları iç ilişki ve dış ilişki olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. İç ilişki inanan ve inanılan arasındaki sözleşmeyi ifade ederken dış ilişki üçüncü kişilerle olan ilişkiyi ifade etmektedir. Üçüncü kişi, malı satın alan üçüncü kişi olabileceği gibi vergi borcu için bizzat malı mülkiyetine geçiren vergi dairesi de olabilir.

İnançlı işlemler ve dolayısıyla inanc sözleşmesi geçerli kabul edilmektedir⁵⁸. Ancak her sözleşmede olduğu gibi inanc sözleşmelerinin de ahlaka, hukuka, emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir. Aksi halde inanc sözleşmesi hükümsüz olur.

İnançlı işlemin icra iflas hukuku açısından da belirli sonuçları bulunmaktadır. İnanılanın alacaklıları inanılanın malvarlığını icraya koyabilir. İnanç sözleşmesi ile inananın malvarlığındaki değer, inanılana geçtiği için inanılanın alacaklıları inanc sözleşmesinin konusunu oluşturan malı da icraya koyabilir. Ayrıca inanılanın iflas etmesi durumunda, inanc sözleşmesinin konusunu oluşturan mal iflas masasına girer.

II. MUVAZAALI İŞLEMLER

A. Muvazaanın Tanımı

Muvazaa kavramının kökeni Roma hukukudur. Roma hukukunda muvazaa “*simulatio*” olarak adlandırılırdı⁵⁹. Muvazaa kavramının tanımı doğrudan kanunda yapılmamakla beraber pek çok kanunda zikredilmiştir⁶⁰. Genel olarak kabul edilen bir tanıma göre muvazaa, tarafların yapılan

⁵⁸ Kılıçoğlu, s. 369; Oğuzman/Öz, s. 134; HGK, E. 1995/1-877, K. 1996/205, T. 27.3.1996: “Dava dilekçesinin içeriğinden ve tarafların dava ile ilgili, ileri sürüşlerinden, dava konusu taşınmazın, davalıya temlikinin, kendisinden alınan borca karşılık ve bunun faiz ile birlikte tamamen ödenmesi halinde davacıya geri verilmesi koşulu ile yapıldığı ve bunun bir inancılı işlem olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, inancılı işlem savının kanıtlanması için, yazılı bir delil ibraz edilmiş değildir. Kabul şekli bakımından da, davacı her ne kadar davasını gabin hukuksal sebebine dayandırmış ve mahkemece gabinin bulunduğu sonucuna varılarak, dava kabul edilmiş ise de; çekişmeli taşınmaz üzerindeki, davalı tarafından kaldırıldığı anlaşılan tayitler değeri ve ana borç miktarı toplandığında, olayda taşınmazın akit tarihindeki gerçek değeri ile satış değeri arasında açık nisbetsizlik bulunmadığından gabinin objektif unsurunun gerçekleşmiş olduğu da aşikar bulunduğuna göre, Hukuk Genel Kurulu'nca benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır”.

⁵⁹ “Plus valerequodagitur, quamquadsimulateconciptur” “Gerçekten kararlaştırılan, yalnız görünüşe yönelik olarak yazılana göre geçerlidir” (CodexIustinianus, 4.22. Başlık).

⁶⁰ Bkz. Avukatlık Kanunu m.36, Vergi Usul Kanunu m. 279, Banka ve Kredi Kararı Kanunu m. 4, Bankacılık Kanunu m.7, Türk parasının Korunması Hakkında Kanun m. 3, Sermaye piyasası kanunu m. 60, İş kanunu m. 2, Ticaret Kanunu m. 21’de muvazaa kavramı kullanılmıştır.

sözleşmenin hiç hüküm doğurmayacağı veyahut yapılmış olan sözleşmeden farklı bir sözleşmenin hüküm ve sonuçlarının doğması yönünde anlaşmasıdır⁶¹. Bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların iradelerini karşılıklı birbirine uygun olarak beyan etmeleri gerekir. Muvazaada ise taraflar isteyerek irade ve beyanları arasında bir uyumsuzluk yaratmaktadırlar⁶².

Bir Yargıtay kararında yer alan tanıma göre “...muvazaa, ortada görünen bir durumun gerçeğe uymaması anlamına gelir. Dilin "ikrar ettiğini" kalbin "tasdik etmediği" ve zahirin bir paravana olarak gerçeği örtmek ve saklamak üzere kullanıldığı durumlarda muvazaanın varlığından söz edilir”⁶³. Bir başka Yargıtay kararında ise “muvazaa; tarafların üçüncü kişileri aldatmak

⁶¹ Oğuzman/Öz, s. 127; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 374; Kılıçoğlu, s. 233;Kocayusufpaşaoğlu, s. 347;Eren, 249-350; Özkaya, s. 172; Atamulu, İsmail: Muvazaa, I.B., Ankara 2017, s. 19; Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/ Atamulu, İsmail: Borçlar Hukuku,I.B., Ankara 2019, s. 127; HGK, E. 2017/17-2051, K. 2019/19, T. 17.1.2019 (Kazancı Veri Tabanı, erişim, 31.07.2019): “818 Sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 18.maddesinde; (Yeni 6098 Sayılı TBK 19.madde) “Bir akdin şekil ve şartlarını tayininde, iki tarafın gerek sehven gerek akitteki hakiki maksatlarını gizlemek için kullandıkları tabirlere ve isimlere bakılmıyarak, onların hakiki ve müşterek maksatlarını aramak lazımdır. Tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisabeden başkasına karşı, borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyan olunamaz.” hükmü ile genel muvazaa düzenlenmiştir. Bilindiği üzere “tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile gerçek durumu onlardan gizleyerek kendi gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarına” muvazaa ve bu şekilde yapılan işlemlere de muvazaalı işlemler denilir. Bir başka söyleyişle muvazaa “açıklanan beyanlarının gerçek maksatlarına uymadıklarını bildikleri hâlde, tarafların kastettikleri durumdan başka bir ilişkide kendilerini anlaşmış gibi göstermeleri hâli (7.10.1953 Tarih, 8/7 Sayılı Yargıtay içtihadı Birleştirme Kararı), tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan haksız eylem niteliğinde anlaşmalarıdır.”;YİBK, E. 1940/29, K. 1941/5, T. 12.2.1941 (Kazancı Veri Tabanı, erişim, 01.08.2019): “Muvazaaya (Telcie) de denilirdi. Lügaten ciddinin zıddı olan hezl mukabilinde kullanılır. Istulahan muvazaa, iki kimsenin bir maksada mebni aslı olmayan bir tasarrufu izhar etmek üzere gizlice aralarında sarahaten, lisanen veya tahriren kararlaştıktan sonra o tasarrufu alenen izhar ve inşa etmeleridir”.

⁶² Eren, 249-350; Özkaya, s. 172; Tribunal Federal Swiss, Art. 29 al. 2 Cst. ; 124 s. CC ; 75, 105 al. 1 et 106 al. 2 LTF; 1. HD., E. 2015/14651, K. 2018/14086, T. 6.11.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): “Muvazaa kısaca irade ve beyan arasında bilerek yaratılan uyumsuzluk şeklinde tanımlanabilir”.

⁶³ 1. HD., E. 1978/10321, K. 1978/11567, T. 2.11.1978 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); HGK, E. 2010/1-295, K. 2010/333, T. 16.6.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): “Tarafların Beyanları ile İradeleri Arasında İsteyerek Meydana Getirdikleri Uyumsuzluğu Açıklayan Muvazaa Anlaşması: Muris muvazaasındaki muvazaa anlaşması, miras bırakan ile karşı taraf arasında görünüşte yapılan sözleşmenin niteliğini değiştiren sözleşmedir”.

amacı ile ve fakat kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmalarıdır, şeklinde tanımlanabilir. Bir başka ifadeyle, irade açıklamasında bulunan taraflar bu açıklamanın kendisine yapıldığı kişi, irade açıklamasının sonuç doğurmaması konusunda anlaşmışlar, yalnız gerçek bir hukuki işlemin bulunduğu görüşünü yaratmayı istemişlerse, muvazaadan söz edilir” denilerek muvazaa tanımlanmıştır⁶⁴.

B. Muvazaanın Unsurları

1. Genel Olarak

Öğreti⁶⁵ ve Yargıtay’a⁶⁶ göre muvazaanın oluşabilmesi için türüne göre bulunması gereken üç veya dört unsur vardır. Bu kısımda bu unsurların genel olarak; görünürdeki işlem, muvazaa anlaşması, gizli işlem ve aldatma kastı olduğuna değinilmektedir.

2. Görünürde Bir İşlemin Olması

Muvazaalı hukuki işlemlerin varlığından söz edebilmek için görünürde bir işlemin bulunması gerekmektedir. Tarafların üçüncü kişileri aldatmak kastıyla yapmış olduğu ancak gerçekte yapmak istemedikleri işleme görünürdeki işlem denilmektedir⁶⁷. Muvazaalı işlemlerde taraflar görünürde

⁶⁴ HGK., E. 2010/1-275, K. 2010/327, T. 16.6.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); 1. HD., E. 1992/8043, K. 1992/10713, T. 25.9.1992(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 5.08.2019): “Gerçekten, sade ve yalın anlatımıyla muvazaa; tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan ve bundan dolayı da aralarında hüküm doğurmayan bir görünüş yaratmak konusunda anlaşmalarıdır. Değinen tanının ortaya koyduğu hukuksal gerçek şudur: Muvazaadan sözedilebilmesi için, görünürdeki sözleşmenin hukukça var sayılmaması gereklidir. Şayet, görünürdeki işlem geçerli ise muvazaadan sözedilemez (Bkz., von TUHR, Borçlar Hukuku, Edege çevirisi, Sh: 28 vd.)”.

⁶⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 347; Eren, 350; Ruhi, Ahmet Celal/ Ruhi, Canan: Muris Muvazaası, I.B., Ankara 2017, s. 16-17.

⁶⁶ Bkz. 1. HD., E. 2016/7951, K. 2019/4360, T. 4.7.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 4.09.2019); 1. HD., E. 2018/2379, K. 2019/4330, T. 4.7.2019(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 4.09.2019); HGK., E. 2004/11-254, K. 2004/295, T. 12.5.2004: “Mutlak muvazaada taraflar bir sözleşme yapma amacı taşımamakta, sadece üçüncü kişileri aldatmak için aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan görünüşte bir sözleşme yapmaktadır. Nispi muvazaada, tarafların sözleşme yapma iradeleri birleşmekte, ancak sözleşmenin niteliği, unsurları ile başkalarını yanıltmak için amaçlarına uygun sözleşmenin yanında bir başka sözleşme daha yapılmaktadır”.

⁶⁷ Özkaya, s. 174; Eren, 350; HGK., E. 2010/1-295, K. 2010/333, T. 16.6.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): “Görünüştaki Sözleşme: Miras bırakanın, mirasçından mal kaçırmak, kendilerinden mal kaçırıldığı yönünde yapacakları itirazları, açacakları davaları önlemek, başka bir anlatımla onları aldatmak için karşı taraf ile anlaşarak, gerçek iradesine

bir işlem yapar ancak aralarında muvazaâ anlaşması yoluyla görünürdeki işlemin geçerli olmayacağı konusunda anlaşılır. Bu sebeple görünürde bir işlemin bulunması muvazaalı anlaşmalar için olmazsa olmaz (*sine qua non*) bir şarttır⁶⁸.

Muvazaalı işlemlerde taraflar gerçek iradelerini yansıtmayan görünürde bir işlem tesis ederler. Taraflar aynı zamanda görünürde yapılan işlemin hüküm ve sonuç doğurmayacağına dair bir anlaşma da yaparlar. Bu durum, tarafların iradeleri ile görünürdeki beyanlarının uyumamasına yol açar. İrade ve beyan arasında farklılık bulunması, hangisinin dikkate alınması gerektiği sorunu doğurur. TBK m. 19'a göre "*Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır*". Bu durumda muvazaada, görünürdeki işlem muvazaâ sebebiyle geçersiz sayılmaktadır. Ancak tarafların gerçek iradesini yansıtan işlem ise geçerli olmaktadır. Örneğin, taraflar, iradeleri bağışlama olmasına rağmen pahalı markalı bir saati, satış göstererek devretmesi durumunda, satış işlemi görünürdeki işlemdir ve ortak iradeyi yansıtmadığı için hükümsüzdür. Asıl esas alınacak olan bağışlama iradesidir. Aynı durum taşınmaz mallar için de geçerlidir. Ancak hukukumuzda taşınmazlar üzerinde yapılan tasarruf işlemlerinin tapuda resmi memur önünde yapılması gerektiği düzenlenmiştir (TBK m. 237/I, TMK m. 706/I, Tapu Kanunu m. 26). Bu durumda tarafların iradesi bağışlama olmasına rağmen tapu da satım olarak gösterirlerse, görünürdeki işlem olan satım sözleşmesi muvazaâ sebebiyle geçersiz olur. Ancak bağışlama iradesi de dikkate alınmaz. Zira taşınmazlara ilişkin bağışlama sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli olan resmi şekil şartı da yerine getirilmemiştir (TBK m. 288/II). Her iki durumda da görünürdeki işlem muvazaâ nedeniyle kesin olarak geçersizdir. Tarafların gerçek iradeleri olan bağışlama ise, şekil şartına uygun olarak yapılmış ise geçerlidir. Bu durumda, birinci örnekteki bağışlama, eğer saat karşı tarafa teslim edilmiş ise geçerli olmaktadır (TBK m. 288/III).

3. Muvazaâ Anlaşması

Tarafların beyanları ile iradeleri arasında isteyerek meydana getirdikleri uyumsuzluğa ilişkin anlaşmaya muvazaâ anlaşması denir⁶⁹. Muvazaâ

---

uygun düşmeyecek ve hiçbir hüküm ve sonuç doğurmayacak biçimde düzenlediği sözleşmeye görünüşteki sözleşme denir".

⁶⁸ Esener, Turhan: Borçlar Hukuku, 1. B., Ankara 1969, s. 88.

⁶⁹ Özkaya, s. 176; Eren, s. 351; Oğuzman/Öz, s. 127-128; HGK., E. 2010/1-295, K. 2010/333, T. 16.6.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

anlaşması, niteliği itibariyle isimsiz bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile görünürdeki işlemin geçersiz olduğu hüküm ve sonuç doğurmayacağı konusunda taraflar anlaşılır⁷⁰.

Muvazaa anlaşması en az iki tarafı olan bağımsız bir sözleşmedir. Bu da muvazaayı latife beyanı ve zihni kayıttan ayıran özelliktir. Zira latife beyanı ve zihni kayıt tek taraflı hukuki işlem niteliğini haizken muvazaa anlaşması iki taraflı bir hukuki işlemdir.

Tarafların, muvazaa anlaşmasındaki iradelerinden muvazaanın türünü tespit etmek mümkündür. Taraflar, muvazaa anlaşmasında, görünürdeki işlemin hiçbir hüküm ve sonuç doğurmayacağı konusunda anlaşılırsa bu muvazaa türüne mutlak muvazaa denir⁷¹. Buna karşılık taraflar, görünürdeki işlemde başka bir sözleşmenin hüküm sonuçlarının doğacağı yönünde anlaşılırsa buna da nispi muvazaa denir⁷².

Muvazaa anlaşması için herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır. Muvazaa anlaşması yazılı veya sözlü olarak yapılabilir⁷³. Ancak, usul hukukunda yer alan senede karşı senetle ispat kuralı muvazaa anlaşması içinde geçerlidir⁷⁴. Bu sebeple bedeli HMK m. 200'de gösterilen miktardan yüksek olan muvazaa anlaşmaları ancak yazılı olarak ispat edilebilir.

4. Gizli İşlem

Gizli işlem ise sadece nispi muvazaanın bir unsurudur. Mutlak muvazaada gizli işlem unsuru bulunmaz. Keza mutlak muvazaada tarafların gizleyerek yaptıkları bir başka işlem bulunmamaktadır⁷⁵. Gerçek iradesine uygun olmayan, bilinen ve açıklanan sözleşmeye "görünüştaki sözleşme", gerçek iradesine uygun olan, ancak saklanan gizli kalan sözleşmeye de "gizli sözleşme" denmektedir⁷⁶.

⁷⁰ Eren, s. 352; Özkaya, s. 176.

⁷¹ Eren, s. 353; Kocayusufpaşaoğlu, s. 348.

⁷² Eren, s. 351.

⁷³ Eren, 351; Özkaya, 176.

⁷⁴ 19. HD., E. 2017/2423, K. 2019/818, T. 12.2.2019(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): "Taraflar arasında davacının, davalının asıl borçlu olduğu kredi sözleşmesine kefil sıfatıyla 45.500 TL ödeme yaptığı konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Uyuşmazlık, davalının davacıya kendi taşıtının borcuna karşılık bedelsiz olarak devredip devretmediği hususunda toplanmaktadır. Davaya konu alacak miktarı gözetildiğinde HMK m.200 uyarınca ödeme hususunun senetle ispatı gerekmektedir. Davacının HMK m.200/2 uyarınca davacının açık muvafakatı bulunmadığı takdirde tanık dinlenmesi mümkün değildir".

⁷⁵ Özkaya, s. 178; Eren, s. 353; Kılıçoğlu, s. 235-236.

⁷⁶ HGK., E. 2010/1-295, K. 2010/333, T. 16.6.2010 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): "Gizli Sözleşme: Muris muvazaasının son unsuru, tüm nispi muvazaalarda olduğu gibi gizli

Gizli sözleşmeyi muvazaa sözleşmesinden ve görünürdeki sözleşmeden ayırmak gerekmektedir. Muvazaa sözleşmesi ve gizli sözleşme birbirinden bağımsız iki sözleşmedir. Ancak uygulamada nispi muvazaada iç içe geçebilmektedir⁷⁷. Gizli işlem muvazaa anlaşmasının sonucudur. Zira taraflar muvazaa anlaşması ile görünürdeki işlemin hiç veya kısmen hüküm doğuracağına karar verir. Ardından gizli sözleşme yaparak başka bir sözleşmenin hüküm ve sonuçlarının doğacağına karar verebilir. Görüldüğü gibi iki sözleşme iç içe geçebilse ve aynı anda yapılırsa da birbirinden farklı iki sözleşmedir.

5. Aldatma Kastı

Muvazaalı işlemlerde üçüncü kişileri aldatma kastının aranıp aranmayacağı öğretide ve yargı kararlarında tartışmalı bir husustur.

Bir görüşe göre muvazaa, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olup, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla, kendi gerçek iradelerine uymayan, aralarında hüküm ve sonuç meydana getirmesini arzu etmedikleri, görünüşte bir anlaşma olarak tanımlanabilir⁷⁸. Muvazaada, taraflar arasında üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmakta ve sözleşmedeki gerçek amaç gizlenmektedir⁷⁹. Bir yargı kararında ise “muvazaada, taraflar arasında üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmakta ve sözleşmedeki gerçek amaç gizlenmektedir” denilerek aldatmanın muvazaanın bir unsuru olduğu vurgulanmıştır⁸⁰. Aldatma kastını muvazaanın bir unsuru yapan görüşe göre, aldatma kastı muvazaanın manevi ve zorunlu bir unsurudur⁸¹. Bu unsurun bulunmaması durumunda muvazaanın varlığından söz edilmez.

Bizim de katıldığımız bir başka görüşe göre ise, üçüncü kişileri aldatma kastı muvazaanın zorunlu bir unsurunu oluşturmaz⁸². Tarafların üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmadan muvazaalı bir işlem yapması çok ender de

---

sözleşmedir. Miras bırakan malını başış yoluyla devretmek istemekte, bu iradesine uygun bir sözleşme yapmaktadır. Ne var ki, bu sözleşmeyi gerçek iradesine uygun olmayan başka nitelikteki bir sözleşmenin arkasına gizlemektedir”.

⁷⁷ **Özkaya**, s. 178.

⁷⁸ **Antalya**, s. 281.

⁷⁹ 22. HD., E. 2016/10691, K. 2019/8131, T. 10.4.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

⁸⁰ 22. HD., E. 2016/8169, K. 2019/5935, T. 13.3.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

⁸¹ Aldatma kastını muvazaanın bir unsuru kabul eden yazarlar için bkz. **Antalya**, s. 281; **Esener**, s. 25 vd.; **Eren**, s. 352; **Özkaya**, s. 177; 22. HD., E. 2016/2230, K. 2019/415, T. 10.1.2019(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); 22. HD., E. 2018/13467, K. 2018/24285, T. 13.11.2018(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

⁸² **Oğuzman/Öz**, s. 128.

olsa rastlanabilecek bir durumdur. Taraflar aldatma kastı olmadan da muvazaalı bir işlem yapabilirler. Zira aldatma kastı sübjektif bir durumdur. Her olayda tarafların aldatma amacı güdüp gütmeyeceğinin tespiti yapılamayabilir. Örneğin, taraflar üçüncü kişileri aldatma kastı taşımaksızın taşınmaz mülkiyetini daha rahat nakledebilmek için tapuda trampa, bağışlama sözleşmesi yerine satım sözleşmesi yapabilir⁸³. Böyle bir durumda aldatma kastı olmamasına rağmen bir muvazaalı işlemin varlığı kabul edilmelidir.

C. Muvazaa Türleri

1. Genel Olarak

Muvazaanın gerek öğretilerde gerekse uygulamada farklı sınıflandırmalara tabi tutulduğu görülmektedir⁸⁴. Bu çalışmamızda uygulamada daha yaygın olan mutlak ve nispi muvazaa üzerinde durulmaktadır.

2. Mutlak Muvazaa

Mutlak muvazaa, tarafların gizli bir sözleşme yapmadan sadece görünürde geçersiz bir işlem yapma konusunda anlaşmaları halinde ortaya çıkar⁸⁵. Mutlak muvazaada taraflar, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla, gerçek iradelerine uymayan, aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan, bir görünüş yaratmak için anlaşarak, bazen aslında bir sözleşme yapma iradesi taşımadıkları halde görünüşte bir sözleşme yapmaktadırlar⁸⁶.

Yargıtay ise bir kararında mutlak muvazaayı şöyle tanımlamıştır: “*Gerek öğretilerde, gerek uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukuki işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukuki işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar*”⁸⁷. Örneğin, alacaklısının icra takibinden kurtulmak, iflas masasından mal kaçırmak isteyen kimse, malını bir başkasına devrederse, burada gizli işlem bulunmaz. Bu işlem sadece mutlak muvazaanın doğmasına neden olur.

⁸³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 128.

⁸⁴ Farklı sınıflandırmalar için Bkz. **Aday, Nejat**: Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muvazaa, İstanbul 1992, s. 3-4; **Atamulu**, s. 47.

⁸⁵ **Eren**, s. 354; **Kılıçoğlu**, s. 235; **Özkaya**, s. 179; **Doğan/Şahan/Atamulu**, s. 128.

⁸⁶ 1. HD., E. 2015/14651, K. 2018/14086, T. 6.11.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

⁸⁷ 11. HD., E. 2017/2861, K. 2017/4477, T. 18.9.2017 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); 11. HD., E. 2015/9675, K. 2016/4394, T. 20.4.2016 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): “...mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukuki işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukuki işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar.”

3. Nispi Muvazaa

Nispi muvazaa, tarafların gerçek iradelerini yansıtmayan görünürdeki işlemin altında gizlemek istedikleri bir gizli sözleşmenin olduğu durumlarda söz konusu olur. Nispi muvazaada tarafların gerçek iradelerine uygun olarak yaptıkları bir sözleşme, gerçek iradelerini yansıtmayan bir sözleşme ile gizlenmektedir⁸⁸.

Nispi muvazaanın mutlak muvazaadan farkı tarafların bir sözleşme yapmak istiyor olmalarıdır. Diğer bir ifadeyle, nispi muvazaada tarafların bir sözleşme yapma yönünde bir iradesi bulunmaktadır. Ancak sözleşmenin niteliği, konusu, şartları, tarafları gibi unsurlarda, üçüncü kişileri yanıltmak veya bir menfaat elde etmek amacıyla, gerçek iradelerini görünürdeki işlem yoluyla saklamaktadırlar⁸⁹.

Nispi muvazaanın en yaygın örneği muris muvazaasıdır⁹⁰. Uygulamada ve öğretide "muris muvazaası" olarak tanımlanan muvazaa, niteliği itibarıyla nispi muvazaanın bir türüdür. Söz konusu muvazaada miras bırakan gerçekten sözleşme yapmak ve tapulu taşınmazını devretmek istemektedir. Ancak mirasçısını miras hakkından yoksun bırakmak için esas amacını gizleyerek, gerçekte bağışlamak istediği tapulu taşınmazını, tapuda yaptığı resmi sözleşmede iradesini satış veya ölüncüye kadar bakma sözleşmesi doğrultusunda açıklamak suretiyle devretmektedir⁹¹.

Uygulamada, önalım hakkının bertaraf edilmesi amacıyla, tapuda trampa veya bağışlama sözleşmesinin yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, sözleşmenin vasfında muvazaaya neden olur. Önalım hakkı, paydaşlardan birinin payını kendi iradesiyle para karşılığı ya da bir başka misli şey karşılığında satıldığı hallerde satın alma hakkının öncelikle diğer paydaşlara ait olmasıdır⁹². İradî ve para karşılığı devirlerde ön alım hakkı doğar. Payın

⁸⁸ Eren, s. 353; Kılıçoğlu, s. 236; Esener, s. 42; Kocayusufpaşaoğlu, s. 348; Özkaya, s. 180.

⁸⁹ Antalya, s. 280-281.

⁹⁰ 1. HD., E. 2016/1993, K. 2018/15445, T. 12.12.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019): "Muris muvazaası olarak tanımlanan muvazaa, niteliği itibarıyla nispi muvazaa türüdür".

⁹¹ YİBGK, E. 1974/1, K. 1974/2, T. 1.4.1974; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 22.05.1987 tarihinde verdiği 4/5 sayılı kararıyla 16.03.1990 tarihli 1/2 sayılı İçtihadı Birleştirme kararında da içtihat değişikliğine yer olmadığına karar verilmiştir; 1. HD., E. 2016/8997, K. 2019/2772, T. 18.4.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); 1. HD., E. 2016/6770, K. 2019/2828, T. 18.4.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019); 1. HD., E. 2016/6243, K. 2019/2723, T. 17.4.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 1.08.2019).

⁹² Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 395; Özbilen, s. 286.

bir kısmı veya tamamı devredilebilir. Böyle bir durumda da yasal ön alım hakkı doğar⁹³. Yasal ön alım hakkı⁹⁴; haciz yolu ile satışlarda kullanılamaz⁹⁵. Bağışlamada kullanılamaz. Zira karşılık söz konusu değildir. Bu nedenle yasal ön alım hakkı doğmaz. Trampada ise misli bir karşılık söz konusu olmadığı için yasal ön alım hakkı doğmaz⁹⁶. Uygulamada, pay sahiplerinin, yasal ön alım hakkını bertaraf etmek amacıyla tapuda satış işlemi yapmak yerine bağışlama, trampa gibi sözleşmeler yaptıkları görülmektedir⁹⁷.

Uygulamada en çok rastlanan nispi muvazaa çeşidinden birisi de sözleşmenin şartlarında muvazaadır. Burada taraflar sözleşmenin sadece belli bir bölümünde muvazaalı işlem yapmaktadırlar. Bu durumda kısmi muvazaadan söz edilmektedir. Bunun en yaygın örneği, tapu harcını az ödemek amacıyla yapılan bedelde muvazaa halidir. Örneğin, tarafların resmi senette satış bedelini gerçekte olduğundan eksik ya da daha fazla göstermesi durumunda resmi senetteki bedel anlaşması muvazaalı olur⁹⁸. Bedelde muvazaa çok sık karşılaşılan bir durum olduğu için hüküm ve sonuçları konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Bir görüşe göre bedelde muvazaanın olması resmi senedin geçerliliğini etkilememektedir⁹⁹. Bu görüşe göre bedelde muvazaalı sözleşme geçerlidir ancak Hazinesinin uğramış olduğu zararın ödenmesi gerekmektedir¹⁰⁰. Bu görüşü savunan yazarlar, tapu harçlarının eksik ödenmesi durumuna ilişkin vergi kanunlarında düzenlenen ek tarhiyat yapılması ve vergi cezası kesilmesi düzenlemelerinden etkilenmiştir¹⁰¹. Diğer

⁹³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 554 vd.

⁹⁴ Ön alım hakkı opsiyon hakkı denilen haklardandır. Bunların doğası yenilik doğuran haklardır. Hakkın kullanılmasıyla arada satış ilişkisi doğar. Tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılır. Bkz. Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 395; Sirmen, s. 415.

⁹⁵ Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 408; Bkz. TMK m. 733: “Cebri artırmayla satışlarda ön alım hakkı kullanılamaz”.

⁹⁶ TMK madde 732’de “Paylı mülkiyette bir paydaşın taşınmaz üzerindeki payını tamamen veya kısmen üçüncü kişiye satması hâlinde, diğer paydaşlar ön alım hakkını kullanabilirler” hükmüne yer verilmiştir. Trampada ise satım sözleşmesi yoktur, karşılıklı eşyaların değişmesi söz konusudur bu sebeple trampa sözleşmelerinde yasal ön alım hakkının doğmayacağı kanaatindeyiz. Bu konu hakkında Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 556-557; Sirmen 414 vd.

⁹⁷ Konu ile ilgili olarak bkz. HGK., E. 2013/6-109, K. 2013/1476, T. 23.10.2013(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 2.08.2019); HGK E. 2013/6-2268, K. 2015/1437, T. 27.5.2015(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 2.08.2019); 14. HD., E. 2016/13684, K. 2017/4520, T. 30.5.2017(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 2.08.2019); HGK., E. 2014/14-292, K. 2015/1544, T. 10.6.2015(Kazancı Veri Tabanı, Erişim 2.08.2019).

⁹⁸ Sirmen, s. 320; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 377.

⁹⁹ Sirmen, s. 320; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 378.

¹⁰⁰ Sirmen, s. 320.

¹⁰¹ Sirmen, s. 321; Eren, s. 334-355; Özkaya, s. 182.

bir görüş ise, vergi hukukundaki düzenlemelerin esas alınarak bedelde muvazaanın geçerli olacağı sonucuna varılamayacağını savunur¹⁰².

Tarafların şahsında muvazaa da bir diğer nispi muvazaa çeşididir. Bu muvazaa türünde sözleşmeden yararlanacak kişinin yerine bir başka kişi sözleşmenin tarafı olarak gösterilmektedir¹⁰³. Diğer bir anlatımla tarafların şahsında muvazaada bir sözleşme yapma iradesi vardır. Ancak sözleşme, gösterilen kişiden farklı biriyle yapılmak istenmektedir.

D. Muvazaanın Hüküm ve Sonuçları

1. Genel Olarak

Muvazaanın hüküm ve sonuçlarını, muvazaalı olan görünüşteki işlemin geçersizliği ve bu geçersizliğin doğurduğu sonuçlar şeklinde ele alınmasında fayda vardır.

2. Görünüşteki İşlemin Geçersizliği

Türk hukukunda muvazaanın hüküm ve sonuçları açıkça düzenlenmemiştir. Bu durum, muvazaalı işlemlerin hüküm ve sonuçları belirlenirken öğretide batıl, hükümsüz, mutlak butlan, butlan, yok hükmünde gibi birbirinden farklı ifadelerin kullanılmasına sebep olmuştur¹⁰⁴.

TBK m. 19'da “*Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır*” ifadesi yer almaktadır. Bu hükümden yola çıkarak karşılıklı iradelerin uyuşmadığı muvazaalı işlemin geçersiz olduğu sonucuna varılmaktadır. Diğer bir ifade ile muvazaalı işlemlerin hukuki sonucu hükümsüzlüktür¹⁰⁵.

Muvazaalı sözleşmeler bazı hallerde ahlaka ve adaba da aykırı olabilir. Böyle bir durumda öğretide bazı yazarlara göre öncelikle ahlaka ve adaba aykırılık sebebiyle geçersizlik istenmelidir¹⁰⁶. Örneğin kişi metresine bir taşınmazı bağışlamak istemesine rağmen tapuda satış olarak göstermişse, bu görüşe göre, öncelikle ahlaka aykırılıktan geçersiz kılınmalıdır. Biz ise bu görüşe katılmamaktayız. Zira, ahlak kavramı hukuki bir kavram olmaktan çok felsefi bir kavramdır. Bu sebeple ahlak gibi göreceli bir kavramın belirlenmesi

¹⁰² Konu ile ilgili Bkz. **Özbilen, Arif Barış**: Sözleşmelerin Şekli ve Şekil Yönünden Hükümsüzlüğü, 1.B., İstanbul 2016, s. 262 vd.

¹⁰³ **Eren**, s. 355; **Özkaya**, s. 184.

¹⁰⁴ **Esener**, s. 53-54; **Eren**, s. 359; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 376; **Özkaya**, s. 185.

¹⁰⁵ **Eren**, s. 356; **Özkaya**, s. 185-186.

¹⁰⁶ **Esener**, s. 52; **Özkaya**, s. 186.

oldukça güçtür. Hukuk ise objektif bir bilimdir. O halde metrese bağış yapma örneğinde dahi öncelikle somut olan muvazaaya öncelik verilmelidir.

Değinilmesi gereken bir diğer sorun ise muvazaalı işlemin iptal edilip edilemeyeceğidir. Muvazaalı işlemler yapıldıkları andan itibaren yani en baştan itibaren geçersizlerdir. Baştan itibaren hüküm ve sonuç doğurmazlar¹⁰⁷. Bu sebeple muvazaalı işlemin iptaline gerek yoktur. Örneğin, taşınmazlarda muvazaalı devir varsa tescil yolsuz bir tescildir ve tescilin düzeltilmesi davası açılabilir.

3. Muvazaalı İşlemlerin Geçersizliğinin Sebep Olduğu Sonuçlar

Muvazaalı işlemlerin geçersiz olması, ilk olarak taraflar arasında alacak ve borç ilişkisinin doğmamasına sebep olur. Taraflar, muvazaa anlaşması nedeniyle menfi veya müspet bir zarara uğrasa dahi bunu birbirlerinden talep edemezler. Zira muvazaa anlaşmasını bilerek ve isteyerek yapmışlardır. Bu sebeple muvazaalı işlem varsa mülkiyet karşı tarafa geçmez¹⁰⁸.

Muvazaanın varlığı her zaman iddia edilebilir. Ancak Yargıtay bir kararında “Muvazaa iddiaları, sözleşmenin bağlı bulunduğu zamanaşımı süresi içinde her zaman ileri sürülebilir” diyerek muvazaanın ileri sürülme süresinin sözleşmenin bağlı bulunduğu zamanaşımı süresine tabi olduğunu belirtmiştir¹⁰⁹.

Herkes muvazaanın varlığını iddia edebilir. Ancak bunun da sınırını “hiç kimse kendi kusurundan yararlanamaz ilkesi” oluşturur¹¹⁰. Muvazaalı bir hukuki işlem ile üçüncü kişilere zarar verilmesi, onlara karşı işlenmiş bir haksız eylem niteliğinde olduğundan, kural olarak, muvazaalı işlem nedeniyle hakları zarara uğratılan üçüncü kişiler, tek taraflı veya çok taraflı olan bu hukuki işlemlerin geçersizliğini ileri sürebilirler¹¹¹. Muvazaanın ileri sürülmesi bir defa değil itirazdır¹¹².

¹⁰⁷ Esener, s. 49; Özkaya, s. 186; söz konusu durumun istisnası ise iş akitlerinde görülür zira TBK m. 394’te “Geçersizliği sonradan anlaşılan hizmet sözleşmesi, hizmet ilişkisi ortadan kaldırılıncaya kadar, geçerli bir hizmet sözleşmesinin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur” hükmüne yerilmiştir. Bu durumda muvazaalı olan iş akitleri muvazaanın tespitine kadar geçerli sayılır.

¹⁰⁸ Atamulu, s. 125; Özkaya, s. 187.

¹⁰⁹ 4. HD., E. 1964/430, K. 1964/6297, T. 19.12.1964(Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019).

¹¹⁰ 11. HD.,E. 1999/2393, K. 1999/4325, T. 24.5.1999 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019):“... sorumluluk hukukunun genel ilkelerinden olan hiç kimse kendi kusurundan yararlanamaz ilkesi...”

¹¹¹ 17. HD., E. 2013/18873, K. 2013/17879, T. 17.12.2013 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019).

¹¹² Eren, s. 357; Özkaya, s. 190; Esener, s. 56; Atamulu, s. 131.

Muvazaa davaları sözleşmenin tarafları arasında ise muvazaa iddiasının yazılı delille ispatı zorunludur¹¹³. Üçüncü kişilerin muvazaayı ispat etmesi ise kolaylaştırılmıştır. Üçüncü kişiler, muvazaayı tanık dahil her türlü hukuki delille ispat edebilir.

Muvazaanın geçersizliğinin bir diğer önemli sonucu hâkim tarafından re'sen nazara alınmasıdır¹¹⁴.

Belirli bir zamanın geçmesi veya muvazaa sebebinin ortadan kalması veyahut tarafların muvazaaya icazet vermesi muvazaayı sonradan geçerli hale getirmez¹¹⁵. Zira, başta muvazaalı olarak yapılan bir işlem sonradan sağlıklı bir işlem haline gelmez.

Muvazaa iddiasının ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanımı teşkil ediyorsa bu kabul edilemez¹¹⁶. Zira, TMK m. 2/II'ye göre bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.

Taşınmazların muvazaalı devredilmesi sonucu yolsuz tescil gündeme gelir. Yolsuz tescil sebebiyle iyiniyetli kimselerin kazanımları TMK m. 1023 uyarınca korunur¹¹⁷. Ayrıca taşınırlarda söz konusu koruma TMK m. 988 uyarınca gerçekleşir.

III. MUVAZAALI VE İNANÇLI SÖZLEŞMELER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

A. Benzerlikler

1. İrade Beyanı

Muvazaa sözleşmesinde de inanç sözleşmesinde olduğu gibi, tarafların dışı karşı bir görüntü yaratma iradesi bulunmaktadır¹¹⁸. Her iki sözleşmede de taraflar dış dünyada bir sözleşme meydana getirmek istemektedirler.

¹¹³ HGK., E. 2003/1-374, K. 2003/370, T. 28.5.2003(Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019): “Muvazaa davaları sözleşmenin tarafları arasında ise muvazaa iddiasının yazılı delille ispatı zorunludur. Muvazaa ile tapulu taşınmazı intikal ettiren kişinin ölümü halinde mirasçuları halefiyet yolu ile dava açmışlarsa başka bir anlatımla mirasçılar miras bırakanın hakkına dayanarak iptal istemişlerse ispat hukuku yönünden aynı kural uygulanır”.

¹¹⁴ Eren, s. 357; Özkaya, s. 189; Atamulu, s. 122.

¹¹⁵ Özkaya, s. 190; Atamulu, s. 130.

¹¹⁶ Özkaya, s. 191.

¹¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 362.

¹¹⁸ Özkaya, s. 991; Esener, s. 152-153; Kılıçoğlu, s. 245.

2. Dış Görünüş

Muvazaalı işlemlerde ve inançlı işlemlerde birbirine benzer şekilde bir dış görüntü oluşturulmaktadır. Her iki durumda da yeni zilyet dışa karşı malikin tüm hak ve yetkilerine sahip bir kimse olarak gözükmektedir.

3. İç İlişki

İç ilişki açısından da muvazaa ve inançlı işlem benzerlik göstermektedir. Zira her iki müessesede de tarafların dışa yansıttığı bir görüntü ve arkasında bir iç ilişki bulunmaktadır¹¹⁹. Gerek muvazaalı gerekse inançlı işlemde, dışa karşı sınırsız yetki ile donatılmış bir malik gözükmektedir. Ancak malikin hak ve yetkileri bir sözleşme ile sınırlandırılmıştır. Bu duruma iç ilişki denir. Muvazaalı işlemde taraflar, görünürdeki işlemin ya tamamen ya da kısmen hüküm ve sonuç doğurmayacağı konusunda anlaşılırlar. İnanç anlaşmasında ise taraflar, belli bir süre sonra inanç sözleşmesine konu malın eski malikine döneceği konusunda anlaşılırlar¹²⁰. Görüldüğü gibi her iki durumda da taraflar arasında bir iç ilişkiyi oluşturan borç ilişkisi bulunmaktadır.

4. Yükümlülükler

Gerek muvazaa gerek inanç sözleşmesinde malı veya hakkı devralan kimse, iç ilişkiden doğan belli başlı yükümlülükler altına girmektedir. İnançlı işlemle inanılan, belli bir malı belli şartlar altında muhafaza etmeyi ve mülkiyeti inana geri nakletme yükümlülüğü altına girer. Muvazaada ise devralan, yapılan işlemin geçersiz olduğunu ve hüküm ve sonuç doğurmayacağını bilir ve bu sebeple üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeyi üstlenir.

B. Farklılıklar

Muvazaa ve inançlı işlem arasında yukarıda belirtilen benzerlikler bulunmasına rağmen özellikle hüküm ve sonuçları bakımından aralarında farklar bulunmaktadır.

İnançlı işlemlerde, muvazaada olduğu gibi üçüncü kişileri aldatma kastı yoktur. Bu ilişkide, inanılan taraf, bu sözleşmenin kendisine sağladığı hukuki durumu ancak belirli bir amaçla kullanacağını ve bu amaç gerçekleştikten sonra terk edeceğini kabul ve taahhüt eder. Böyle bir işlemde üçüncü kişileri aldatma amacı yoktur. İşlemin mahiyeti dış aleme farklı yansıtılır. Arada bir

¹¹⁹ Özkaya, s. 991; Atamulu, s. 80.

¹²⁰ Esener, s. 144; Özkaya, s. 29; Altaş/Kurt, s. 3.

iç ilişki vardır ve bunun üçüncü kişilerce bilinmesi istenmemiş olabilir. Bu haliyle inanç sözleşmesi, kendine özgü özel bir borç ilişkisidir¹²¹.

Muvazaada, taraflar arasında gizlenen bir anlaşma bulunmasına rağmen, inançlı işlemlerde gizli bir işlem söz konusu değildir¹²². İnançlı işlemlerde, muvazaalı işlemlerin aksine, yapılan tasarruf işlemi, tarafların iradesini yansıtmaktadır¹²³.

Muvazaalı işlemlerin tarafları farklılık arz etmezken, inançlı işlemlerde taraflar farklılık gösterebilir¹²⁴. Muvazaada gizli işlemi yapan ve görünürdeki işlemi yapan taraflar aynıdır. Ancak inançlı işlemlerde inanılan kişinin üçüncü kişi ile yaptığı bir sözleşmede bulunabilir¹²⁵.

İnançlı işlemler hukuken geçerli kabul edilirken muvazaalı işlemler geçersizdir. Bu sebeple inançlı işlemlere karşı iptal davası gündeme gelirken muvazaalı işlemler hükümsüzlük yaptırımını ile karşı karşıya kalır¹²⁶.

Kural olarak muvazaanın tespiti ve hükümsüzlüğü için bir dava açılması süreye tabi değilken inançlı işlemlere dayalı hak talepleri genel zamanaşımı süresi olan on yıla tabidir¹²⁷. Yargıtay'ın da belirttiği üzere “*İnanç sözleşmesinden doğan davalar için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmediğinden Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi hükmü gereğince inanç sözleşmesinden kaynaklanan davalarda zamanaşımı süresi on yıl olarak kabul edilmektedir*”¹²⁸.

IV. TAŞINMAZ SATIM SÖZLEŞMELERİNDE MUVAZAALI İŞLEM VE İNANÇLI İŞLEM AYRIMI

A. Genel Olarak

Kural olarak inançlı işlemler geçerlidir. Ancak inançlı işlemin içinde muvazaa varsa muvazaa sebebiyle inançlı işlem geçersiz olur. Görüldüğü gibi

¹²¹ 11. HD., E. 1999/2842, K. 1999/4719, T. 1.6.1999 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019).

¹²² Kılıçoğlu, s. 245; Özkaya, s. 991-992.

¹²³ Kılıçoğlu, s. 245; Oğuzman/Öz, s. 134.

¹²⁴ Kılıçoğlu, s. 245.

¹²⁵ Özkaya, s. 991-992.

¹²⁶ Kılıçoğlu, s. 245; Aday, s. 21.

¹²⁷ Özkaya, s. 992.

¹²⁸ 14. HD., E. 2016/5500, K. 2019/658, T. 22.1.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019); 14. HD., E. 2018/3145, K. 2018/9161, T. 18.12.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019); 3. HD., E. 2016/10096, K. 2018/4370, T. 24.4.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 2.08.2019).

muvaazanın içinde inançlı işlem yapılamazken inançlı işlemlerin içinde muvazaa mümkündür.

İnançlı işlemlerin içinde muvazaaya rastlanmasının en büyük nedeni tapuda inanç anlaşmasının yapılamamasıdır. Bilindiği üzere taşınmazları konu edinen sözleşmeler resmi şekilde tapuda yapılabilir. Aksi halde yapılan sözleşmeler geçersizdir. Teknik olarak inanç anlaşmasının tapuda yapılmasına hiçbir engel bulunmadığı halde tapu müdürlükleri bu işlemi yapmamaktadır. Hal böyle olunca taraflar, tapuda satım veya bağışlama sözleşmesi göstermekte, ancak asıl iradeleri inanç sözleşmesini oluşturmaktadır. Bu da inançlı işlemlerin içine muvaazanın karışmasına neden olmaktadır.

B. İnanç Anlaşmasının Tapuda Yapılamamasının Sonuçları

Tapu müdürlüğünde, inanç sözleşmesi düzenlenebilseydi inanç sözleşmesine dayalı olarak mülkiyetin devri istenebilirdi. Ancak tapu müdürlüklerinde, bu işlemi yapılamadığı için Yargıtay farklı çözüm yolları bulmaktadır. Tapunun bu işlemi yapmaması, mülkiyet hakkı sahipleri için bir hak ihlali oluşturmaktadır. Yargıtay'da bu durumun gereği olarak inançlı işlemlerin tapuda yapılmamasına rağmen geçerli olacağı, ancak, inanç sözleşmesinin yazılı olarak ispat olunacağına hükmetmektedir¹²⁹. Buna bağlı olarak inanç sözleşmesinin ihlalinden doğan zararlar da TBK m. 112 vd. hükümleri uyarınca talep edilebilir.

Taşınmazı devir borcu doğuran sözleşmenin, inanç sözleşmesi olması istenmesine rağmen, tapu müdürlüklerinin bu işleme izin vermemesi sebebiyle, tarafların satım sözleşmesi yapması muvazaanın oluşmasına neden olmaktadır. Ancak buradaki işlem muvazaalı denirse, yapılan devir muvazaa nedeniyle geçersiz olmaktadır. Gizli işlem olarak gözüken inanç anlaşması ise, şekil şartını yerine getirmediği için geçersiz sayılacaktır. Bu durumda ise, taşınmazlar için inançlı temlik işlemi hale getirecektir. Hal böyle olunca, hak sahipleri, inançlı işlem yapmak istemelerine rağmen yapamazlar. Kısaca, tapu müdürlüklerinde inançlı işlemler yapılamadığı için hak ihlali ortaya çıkmaktadır. Yargıtay da bu durumun sakıncalarını gidermek ve inançlı temlik kurumuna işlerlik kazandırabilmek için, tapuda yapılmayan inanç sözleşmelerini geçerli saymakta ve muvazaanın bulunmadığını

---

¹²⁹ 1947 tarih ve 20/6 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile taşınmazlar için yapılan inançlı sözleşmelerin tapuda satım gösterilmesine rağmen geçerli olacağı, muvazaanın bulunmadığı ancak inanç anlaşmasının sadece yazılı şekilde ispat olunacağına karar verilmiştir.

belirtmektedir. Ancak Yargıtay, yazılı olarak inanç anlaşmasının ispatlanmasını istemektedir¹³⁰.

Taraflar, aralarında yazılı bir inanç sözleşmesi yapmalarına rağmen, inanılan taşınmazı inana geri devretmezse, inanan ifaya zorlama davası açarak taşınmazın adına tescilini talep edebilir¹³¹. Ancak, inanılanın taşınmazı üçüncü kişiye devretmesi durumunda, inananın ifaya zorlama ve tescil talepli davasını üçüncü kişiye karşı açıp açamayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. İnançlı işlem geçerli bir devirdir ve inançlı işlem sonucu inanılan malik olmaktadır. Dolayısıyla malikin sahip olduğu kullanma (*usus*) semerelerinden faydalanma (*fruktus*) ve tasarruf (*abusus*) haklarının hepsine sahip olmaktadır. Bunun sonucu olarak, üçüncü kişiye yapılan devir de geçerlidir. Üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın üçüncü kişi malik olmaktadır¹³². Ancak, inanılan kişinin üçüncü kişiye muvazaalı devir yapması durumunda, söz konusu devir işlemi geçersiz olmaktadır. Böyle bir durumda ancak üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmadığına bakılır¹³³.

C. Konusu Taşınmaz Olan Sözleşmelerde Muvazaa ve İnançlı İşlemlerin Birbirinden Ayırıcı Özellikler

İnançlı işlemin tapuda yapılmaması inançlı işlemlerin muvazaa ile karıştırılmasına neden olabilmektedir. Yargıtay bu ayrımı yapabilmek için belli başlı kriterler getirmiştir. Öncelikle inançlı işlemin yapılması kural olarak bir şekle tabi değilken taşınmazlar için yazılı şekil şartı aramıştır¹³⁴. Yargıtay tapunun inançlı işlem yapmaması üzerine taşınmazları konu edinen inançlı işlemlerin resmi şekilde olmasa bile geçerli olacağına hükmetmiştir¹³⁵. Bu durumda tapuda satım veya başka bir sözleşme gösterilmiş olsa bile

¹³⁰ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 386; **Sirmen**, s. 324; 1. HD., E. 2016/114, K. 2018/14757, T. 21.11.2018 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim, 5.08.2019): “*İçtihatı Birleştirme kararının sonuç bölümünde ifade olunduğu üzere, inançlı işleme dayalı olup dinlenilirliği kabul edilen iddiaların ispatı, şekle bağlı olmayan yazılı delildir. İnanç sözleşmesi olarak adlandırılan bu belgenin sözleşmeye taraf olanların imzasını içermesi gereklidir. Bunun dışındaki bir kabul, hem İçtihatı Birleştirme kararının kapsamının genişletilmesi, hem de taşınmazların tapu dışı satışlarına olanak sağlamak anlamını taşıyacağından kendine özgü bu sözleşmelerle bağdaştırılamaz*”.

¹³¹ **Reisoğlu**, s. 116.

¹³² **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 386; **Sirmen**, s. 324; Yargıtay ise 1. HD, E. 2015/6583, K. 2015/7863, T. 28.5.2015 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim 5.08.2019) kararında inançlı malikten taşınmazı devralan kişinin TMK 1023’te yazılı şartları sağlaması gerektiği yönünde karar vermiştir.

¹³³ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 386-369; **Sirmen**, s. 324.

¹³⁴ Bkz. 1947 tarih ve 20/6 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı.

¹³⁵ **Reisoğlu**, s. 116.

taraflar arasında yazılı bir inanç anlaşması varsa söz konusu inanç anlaşması muvazaalı değildir ve geçerlidir. Ancak taraflar arasında bir yazılı inanç anlaması bulunmuyorsa kanaatimizce muvazaa söz konusu olabilir. Bu durumda yazılı bir sözleşmenin olup olmaması hukuki olayı çözümlenmeye yardımcı olacaktır.

Muvazaanın olup olmadığı anlamının en pratik yollarından biri de aldatma kastının olup olmadığıdır. Zira inançlı işlemlerde diğer üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmaz¹³⁶. Ancak muvazaa da üçüncü kişileri aldatma kastı vardır¹³⁷.

İnançlı işlemlerde sadece bir tasarruf işlemi söz konusuysen, muvazaada hem bir borçlandırıcı işlem hem de bir tasarruf işlemi bulunmaktadır¹³⁸.

İnançlı işlemle muvazaayı birbirinden ayırmak için bakılması gereken bir diğer unsur taraf iradesidir¹³⁹. Taraf iradesi üçüncü kişileri aldatma amacı taşıyorsa bir muvazaa vardır.

V. İNANÇLI İŞLEMLERDE MUVAZAA NIN OLUP OLMAYACAĞI SORUNU

İnançlı işlem müessesesi hukukumuzda kanunlarla düzenlemediği ve Yargıtay içtihatları ile geçerliliğini kazandığı için inançlı işlemlerde muvazaanın olup olmayacağı sorunu gündeme gelmektedir. Bunun da sebebi tamamen inançlı işlemlerin Türk hukukundaki konumundan kaynaklanmaktadır. Oysa her sözleşme gibi inançlı işlemlerde de muvazaa mümkündür¹⁴⁰.

İnançlı işlemlerde muvazaanın olup olmayacağı sorununu incelerken aile şirketlerini incelemekte yarar vardır. Zira uygulamada daha çok aile şirketlerinde bu tür sorunun dava konusu yapıldığı görülmektedir¹⁴¹. Aile

¹³⁶ Antalya, s. 300.

¹³⁷ Antalya, s. 300; Esener, s. 11; 9. HD., E. 2019/4067, K. 2019/11967, T. 23.5.2019 (Kazancı Veri Tabanı, Erişim: 4.09.2019): “Muvazaada, taraflar arasında üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmakta ve sözleşmedeki gerçek amaç gizlenmektedir”.

¹³⁸ Antalya, s. 301.

¹³⁹ Ruhi/Ruhi, s. 744.

¹⁴⁰ Kramer, Ernst A./Schmidlin, Bruno: Berner Kommentar, 1986, Obligationenrecht, Cild 4: Allgemeine Bestimmung, Art. 18 parag. 129-131; Oğuz, Arzu: Probleme der Simulation in rechtshistorischer und rechtstvergleichender Sicht, München 1998, s. 128; Guhl, Theo/Koller, Alfred: Das Schweizerische Obligationenrecht, 9.B., Zürich 2000, s. 134, parag. 28; Gauch/Schluep vd.: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 1.Cild, 9.B., Zürich 2008, s. 222

¹⁴¹ 11. HD., E. 2015/5934, K. 2016/2561, T. 8.3.2016 (Kazancı Veri Tabanı, erişim, 12.09.2019): “...aile şirketindeki paylarına ve gerekse gayrimenkullerine haciz gelmemesi

şirketlerinde bir işletmenin kârlı olmaması, ailenin diğer üyelerinin şahsi borcunun olması veya savurgan olması, alacaklıların kendilerine karşı dava açacakları gibi sebeplerle aile şirketleri üyeleri başka bir şirket kurarak diğer kurulan şirkete görünüşte bir inanca işlemle ilk kurulan şirketin mallarını devrettikleri görülmektedir. Burada aile şirketlerine ilişkin olarak birkaç örnek vererek, konuyu açıklamanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Örneğin, ailenin büyüğü ve girişimci yeteneği olan A'nın diğer kardeşleri B, C, D ve E ile birlikte eşit oranda pay sahibi oldukları X şirketini kurduğunu varsayalım. Söz konusu şirket, daha önceden tarla olarak alınan büyük bir taşınmaza fabrika kurarak tarım makineleri üretmeyi planlamaktadır. Uzun bir süredir yürütülen görüşmeler neticesinde X şirketi, önemli bir gelir elde edebilecekleri yabancı bir şirketten patentli ve markalı tarım makinasının üretim lisansını almıştır. Bunlar dışında başka taşınmazları ve verimli işletilmeyen fabrikaları da olmak üzere büyük bir malvarlığı olan şirket son zamanlarda piyasaya borcu sebebiyle ciddi sıkıntı içindedir. Tarım makinasının üretiminin akamete uğramaması amacıyla, kardeşler bir araya gelerek, Y isimli yeni bir şirket kurmayı, fabrika kurulması için alınan taşınmazın mülkiyetiyle birlikte üretim lisansını aldıkları tarım makinesini Y şirketi bünyesinde üretmek için görüş birliğine varırlar. Y şirketi sadece A ve diğer aile bireylerince tanınan ve güvenilen A'nın kızı F ve damadı G tarafından üç ortaklı bir şirket olarak kurulur. Zira daha önce X şirketinin yönetiminde olan A hariç diğer tüm kardeşler, şirket borçları için kişisel kefalet vermişlerdir. X şirketinin yönetim kurulu A, B ve C'den oluşmakta ve

---

için aile meclisinin toplandığını, davalıların ve müvekkilinin ortak kararı gereğince müvekkili üzerindeki tüm gayrimenkullerin davalılara devredildiğini, müvekkilinin yaptığı pay ve taşınmaz devirlerinin inanca işlem olarak tesis edildiğini, ancak geri istediğinde mal varlığının kendisine iade edilmediğini ileri sürerek öncelikle 20.11.2007 tarihi itibarıyla şirkette müvekkile ait pay devri yapıp yapılmadığının, yapılmış ise kimlere ne miktarda pay devri yapıldığının tespitine, yapılan pay devirlerinin yasal karar nisabına uygun olup olmadığının tespitine, pay devri yapılmış ise davalılar adına inanca işlem iradesi ile yapılan devirlerin iptali ile müvekkili adına tespiti ve müvekkilinin bu pay oranında ortak olduğunun tespitine karar verilmesini talep etmiştir. Davalılar vekili asıl ve birleşen davada davanın reddini istemiştir. Mahkemece, iddia, savunma ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, taraflar arasında yapılan hisse devir işlemlerinin yazılı şekilde, yönetim kurulu kararlarına uygun olarak kanun ve esas sözleşmede belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapıldığı, davacı tarafın inanca işlem yapıldığına ilişkin iddiasını 05.02.1947 tarih ve 20/6 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ve HMK. 200. maddesi gereğince yazılı belge ile ispatlaması gerektiği halde, davacı tarafça bu ispat kuralının gereği yerine getirilmediği, dosyadaki tüm delillere göre muvazaa iddiasının yazılı belge ile ispatlanmadığı, taraflar yakın akraba olsalar dahi davanın niteliği gereği tanık dinlenemeyeceği ve davacı vekilince duruşmada yemin deliline başvurulmayacağı beyan edildiği gerekçesiyle asıl ve birleşen davanın reddine karar verilmiştir”.

diğer kardeşler D ve E ise sadece pay sahibidir. Y şirketinin hem kurucuları hem de yönetim kurulu A, F ve G'den oluşmaktadır. Bu örnek özelinde birkaç ihtimal göz önünde bulundurularak inançlı işlemde muvazaanın olup olamayacağı sorununun çözümü faydalı olacaktır.

A. Birinci İhtimal

Her iki şirketin yönetim ve temsili yönetim kurulu üyelerinin tamamına ait olup kararlar çoğunlukla alınmaktadır. Her iki şirketin de yönetim kurulları bir araya gelerek, X şirketinin malvarlığına dahil olan taşınmaz ve lisans sözleşmelerinin Y şirketine devri hususunda anlaşılırlar. Ancak şirketler arasındaki görünürdeki anlaşmaya göre, X şirketinin borçları ödendikten sonra, Y şirketine devredilen malvarlığı tekrar X şirketine devredilecektir. Yani burada ilk bakışta taraflar arasında bir inançlı temlik olabileceği görülmektedir. Ancak her iki şirketin de yönetim kurulunda yer alan A ile Y şirketini birlikte kurduğu ve yönetim kurulunda yer alan A'nın kızı F ve damadı G'nin gerçek amacı, X şirketinin malvarlığını geri X şirketine devretmemektir. Yani A, F ve G'nin gerçek amacında inançlı temlik değil, bir daha geri devretmemek üzere bir gerçek temlik vardır. Onların B, C, D ve E'ye karşı görünüşteki iradeleri inançlı temlik; ancak görünüşteki inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek iradeleri, gerçek temliktir. Burada iki tane işlem görülmektedir. Bunlar, görünüşteki inançlı temlik ve inançlı temlik arkasına gizlenen gerçek temliktir. Söz konusu işlemlerin geçerli olup olmadığını karar verebilmek için, TBK m. 1 ve 19'u göz önünde bulundurmak gerekir. TBK m. 1'e göre sözleşme, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanıyla kurulur. TBK m. 19'a göre ise, bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların gerçek ve ortak iradeleri esas alınır. TBK m. 1 ve 19 göz önünde bulundurulduğunda, X ve Y şirketi arasında herhangi bir sözleşmenin kurulmadığı ortaya çıkmaktadır. Zira TBK m. 1'e göre bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları gerekir. Oysaki, X ve Y şirketinin iradelerini yönetim kurulları aracılığı ile açığa vurdukları ve söz konusu irade beyanının da yönetim kurulunun bir kararı olarak açıklandığı düşünüldüğünde, yönetim kurulundaki üyelerinin gerçek iradelerinin ne inançlı temlik konusunda ne de gerçek temlik konusunda uyuşmadıkları görülmektedir. X şirketinin yönetim kurulundaki B ve C'nin gerçek iradeleri inançlı temlik; Y şirketinin yönetim kurulundaki A, F ve G'nin görünüşteki iradeleri inançlı temlik, inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek iradeleri ise gerçek temliktir. Yani X şirketinin yönetim kurulu üyelerinin iradelerinde bir görüş birliği olmamasına rağmen çoğunluğun gerçek iradesi inançlı temlik olduğu için şirket iradesi de aynı

yönde kabul edilmesi gerekir. Dolayısıyla X şirketinin gerçek iradesi inançlı temlik yönündedir. Buna karşılık Y şirketinin yönetim kurulu üyeleri olan A, F ve G ile aynı zamanda X şirketinde de yönetim kurulu üyesi olan A'nın görünüşteki iradeleri inançlı temlik, inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek iradeleri ise gerçek temliktir. Hal böyle olunca, ne inançlı temlike ilişkin sözleşme ne de gerçek temlike ilişkin sözleşme kurulamamaktadır.

B. İkinci İhtimal

X şirketinin yönetim kurulu başkanı olan A'nın tek başına şirketi temsile yetkili olduğunu kabul ederek B ve C'ye ihtiyaç duymadan karar aldığını varsayalım. Y şirketinin de yönetim kurulu A, F ve G'den oluştuğu ve her üçünün de aynı yönde ortak karar verdiğini kabul edelim. Bu durumda her iki şirketin görünüşteki iradeleri inançlı temlik, ama inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek iradeleri ise gerçek temliktir. Burada her iki şirket, diğer pay sahiplerine karşı inançlı temlik yapıldığı yönünde görünüşte bir irade beyanında bulunmaktadırlar. Hatta bu konuda X şirketinin tek başına temsil ve imza yetkilisi olan A ile Y şirketinin yönetim kurulunun aynı yönde karar aldığını ve bunu da X şirketinin genel kurulundaki tartışmada A, F ve G'nin sözlü olarak X şirketinin pay sahiplerine bildirdiklerini varsayalım. Böyle bir durumda ise muvazaalı bir inançlı işlemden bahsedilir. Zira tarafların gerçek iradeleri inançlı işlem kurmama yönünde birleşmiş olup gerçek irade ise söz konusu malvarlığının temlikidir. O halde devre konu taşınmaz ve lisans sözleşmesi açısından ayrı ayrı değerlendirmek bizi doğru sonuca götürecektir.

(Söz konusu örnekte, inançlı işlem tarafların gerçek iradelerine uygun olmadığı için geçerli değildir.)

1. X Şirketinin Taşınmazı Açısından Değerlendirme

X şirketinin tek başına temsil ve ilzama yetkili yönetim kurulu başkanı A ile Y şirketinin diğer yöneticileri F ve G , X şirketine ait olan bir taşınmazı gerçek bedelin çok altında bir bedel göstererek tapuda Y şirketine devredilmesi konusunda anlaşılırlar. Burada her iki şirketin yöneticileri, X şirketinin diğer yöneticileri ve pay sahipleri olan B, C, D ve E'ye karşı inançlı temlik yapıldığı yönünde görünüşte bir irade beyanında bulunmaktadırlar. Hatta bu konu X şirketinin genel kurulunda tüm pay sahiplerinin huzurunda açıklanmıştır. Ancak X ve Y şirketlerini temsil eden A, F ve G'nin taşınmazın devrine ilişkin inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek amaç, bu taşınmazı geri devretmemek, yani bağışlamaktır. Diğer bir ifade ile, her iki şirketin yöneticileri A, F ve G'nin inançlı temlik arkasına gizledikleri gerçek amaçları bağışlamadır. Bu durumda üç ihtimal ortaya çıkmaktadır. Bunlar, satış, inançlı

temlik ve bağışlamadır. Burada, üçüncü kişilere karşı görünüşteki irade satış olarak gösterilmiştir. X şirketinin ortakları olan B, C, D ve E'ye karşı ise görünüşteki irade inanca işlem, gerçek irade ise bağışlamadır. X ve Y şirketi, ortaklar olan B, C, D ve E'ye karşı, görünüşteki inanca işlem iradesinin arkasına, devredilen taşınmazı bir daha geri devretmeme iradesini yani bağışlama iradesini saklamıştır. İnanca işlem, tarafların gerçek iradesine uygun olmadığı için TBK m. 1 ve m. 19 uyarınca geçersizdir. Zira her iki şirketin de inanca işlem yapma iradeleri yoktur. Onların gerçek iradeleri bağışlamadır. Ancak onların gerçek iradelerini oluşturan bağışlama sözleşmesi ise taşınmazlarda bağışlamanın resmi şekilde yapılması gerektiğinden (TBK. m. 288/II) geçersizdir. Zira tapuda satış gösterilmiş ama gerçekte bağışlama işlemi yapılmıştır. Satış sözleşmesi ve inanca temlik, tarafların gerçek iradesine uymadığı için, bağışlama sözleşmesi de resmi şekil şartına uygun olarak yapılmadığı için geçerli değildir. Sonuç olarak burada, inanca temlik arkasına gizlenmiş bir bağışlama ve dolayısıyla muvazaalı bir işlem yapılmıştır.

2. X Şirketinin Lisans Sözleşmesi Açısından Değerlendirme

X şirketinin tek başına temsil ve ilzama yetkili yönetim kurulu başkanı A ile Y şirketinin diğer yöneticileri F ve G , X şirketine ait olan lisans sözleşmelerini Y şirketine devredilmesi konusunda anlaşırlar. Burada her iki şirketin yöneticileri, X şirketinin diğer yöneticileri ve pay sahipleri olan B, C, D ve E'ye karşı inanca lisans devri yapıldığı yönünde görünüşte bir irade beyanında bulunmaktadırlar. Hatta bu konu X şirketinin genel kurulunda tüm pay sahiplerinin huzurunda açıklanmıştır. Ancak X ve Y şirketlerini temsil eden A, F ve G'nin lisans sözleşmelerinin devrine ilişkin inanca temlik arkasına gizledikleri gerçek amaç, bu lisansları geri devretmemek, yani bağışlamaktır. Diğer bir ifade ile, her iki şirketin yöneticileri A, F ve G'nin inanca lisans devri arkasına gizledikleri gerçek amaçları bağışlamadır. Bu durumda üç ihtimal ortaya çıkmaktadır. Bunlar, bedelle lisans sözleşmelerinin devri, inanca temlik ve bağışlamadır. Burada, üçüncü kişilere karşı görünüşteki irade bedelle lisans sözleşmelerinin devri olarak gösterilmiştir. X şirketinin ortakları olan B, C, D ve E'ye karşı ise görünüşteki irade inanca işlem, gerçek irade ise bağışlamadır. X ve Y şirketi, ortaklar olan B, C, D ve E'ye karşı, görünüşteki inanca işlem iradesinin arkasına, devredilen lisans sözleşmelerinin bir daha geri devretmeme iradesini yani bağışlama iradesini saklamıştır. İnanca işlem, tarafların gerçek iradesine uygun olmadığı için TBK m. 1 ve m. 19 uyarınca geçersizdir. Zira her iki şirketin de inanca işlem yapma iradeleri yoktur. Onların gerçek iradeleri bağışlamadır. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 148/IV hükmüne göre, marka lisans sözleşmesi

yazılı şekil şartına bağlanmıştır. Buradaki yazılı şekil ispat şartı değil, geçerlilik şartıdır. Devir sözleşmelerinin geçerliliği de, ancak noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olmalarına bağlıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere, tarafların gerçek iradelerini oluşturan bağışlama sözleşmesi yazılı şekil şartına bağlandığından geçersizdir. Zira taraflar gerçekte lisansın bir bedel karşılığında devrini yapmışlardır. Lisans sözleşmesinin bir bedel karşılığında devri ve inanca temlik, tarafların gerçek iradesine uymadığı için, bağışlama sözleşmesi de yazılı şekil şartına uygun olarak yapıldığı için geçerli değildir. Sonuç olarak burada, inanca temlik arkasına gizlenmiş bir bağışlama ve dolayısıyla muvazaalı bir işlem yapılmıştır.

SONUÇ

İnançlı işlemler karşılıklı güven sonucu ortaya çıkarlar. İnanan kişinin inanılana duyduğu güven sonucu bir malını ona inanca temlikle devretmesidir. İnançlı işlemin inanca anlaşması ve inanca devir olmak üzere iki temel unsuru bulunmaktadır. İnanca anlaşmasının konusunu ise devredilebilen her türlü hak oluşturabilir. Bu anlaşma ile inanılan ve inanan bir taşınmazı inanana devretmeyi ardından belli bir süre sonra veya amaç gerçekleşince inanılana devredileceğini kararlaştırırlar. Bu işlem sırf inanılanın lehine yapılırsa saf inanca işlem olarak adlandırılır. Bu işlemin yapılmasında inanılanında menfaati varsa karma nitelikte inanca işlem olarak adlandırılır.

Muvazaa ise tarafların iradeleri ve beyanları arasında bilerek bir uyumsuzluk yaratmasıdır. Muvazaa mutlak ve nispi olarak iki türden oluşur. Türüne göre ise muvazaa üç veya dört unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar genel olarak; görünürde bir işlemin olması, muvazaa anlaşması, gizli işlem ve aldatma kastıdır. Muvazaanın hüküm ve sonuçlarını ise muvazaalı olan görünüşteki işlemin geçersizliği ve bu geçersizliğin doğurduğu sonuçlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Diğer bir ifade ile muvazaalı işlemler Türk hukukunda geçersizdir. Bu geçersizlik ise her zaman ispat edilebilir. Ayrıca söz konusu geçersizlik sonradan geçerli hale gelmez.

İnançlı işlemler öğretisi ve 1947 tarihli içtihadı birleştirme kararı sonucu geçerli kabul edilmiştir. Ancak inanca işlemlerin içinde muvazaa bulunabilir. Bu durumda inanca işlemlerin kural olarak geçersiz olmasına neden olur. İnanca temlik kurumunu olumsuz etkileyen bir durumda tapunun inanca anlaşmasını yapmamasıdır. Taşınmazların aynine ilişkin sözleşmeler ancak tapuda resmi memurun önünde yapılabilir. Aksi halde yapılan işlem yok hükmündedir. Tapuda borçlandırıcı işlemin satım olarak gösterilip devir yapılması durumunda ise muvazaa oluşmaktadır. Zira tarafların gerçek iradesi

satım değildir. Ancak burada muvazaanın varlığının kabulü inanca temlik müessesinin işlemlerini engeller niteliktedir. Bu sebeple Yargıtay inanca anlaşması tapuda yapılmaması durumunda tarafların bunu yazılı olarak ispat etmesi halinde sözleşmenin geçerli olacağı kanaatindedir. Böylelikle inanca sözleşmesinin yazılı olarak ispat eden taraf ifaya zorlama ve tescil talebiyle dava açabilmektedir.

Şirket yöneticileri tarafından, özellikle aile şirketlerinde diğer ortaklardan şirketin malvarlığına dahil unsurları kaçırmak amacıyla değişik yollara gidilmektedir. Eğer yöneticilerin görünüşteki iradeleri inanca temlik, inanca temlik arkasına gizledikleri gerçek iradeleri ise gerçek temlik olduğu durumlarda taraflar arasında irade uyumu olmadığından bir sözleşme ilişkisi de kurulamayacaktır. İki şirket arasında gerçekleşen satış sözleşmesi ve inanca temlik, tarafların gerçek iradesine uymadığı için, bağışlama sözleşmesi de resmi şekil şartına uygun olarak yapılmadığı için geçerli değildir. Böylesi bir durumda inanca temlik arkasına gizlenmiş bir bağışlama ve dolayısıyla muvazaalı bir işlem yapılmıştır. Dolayısıyla inanca işlemlerde de muvazaa mümkün olduğu durumlar bu şekilde ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aday, Nejat:** Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muvazaa, İstanbul 1992.
- Altaş, Hüseyin/ Kurt, Leyla Müjde:** İnançlı İşlemler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2., sa.2, 2011.
- Atamulu, İsmail:** Muvazaa, 1.B., Ankara 2017.
- Ayan, Mehmet:** Eşya Hukuku-II- Mülkiyet, 9.B., Ankara 2016.
- Aydoğdu, Murat/Kahveci Nalan:** Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013.
- Aral, Fahrettin/ Ayrancı, Hasan:**Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10.B., Ankara 2014.
- Ayiter, Nuşin:** Eşya Hukuku,2.B., Ankara 1983.
- Bozer, Ali/Göle, Celal:**Kıymetli Evrak Hukuku, 6.B., Ankara 2017.
- Cansel, Erol/ Özel, Çağlar:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1, 2.B., Ankara 2017.
- Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/ Atamulu, İsmail:** Borçlar Hukuku,1.B., Ankara 2019.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku, 16.B., Ankara 2014.
- Eren, Fikret:** Mülkiyet Hukuku, 1.B., Ankara 2011. (Kısaltılmışı: Eren, Mülkiyet Hukuku).
- Esener, Turhan:**Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler, İstanbul 1956.
- Esener, Turhan:** Borçlar Hukuku, 1. B., Ankara 1969.
- Esener, Turhan/Güven, Kudret:** Eşya Hukuku, 4.B., Ankara 2008.
- Gauch/Schluep vd:** Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 1. Cild, 9.B., Zürih 2008.
- Guhl, Theo/Koller, Alfred:** Das Schweizerische Obligationenrecht, 9.B., Zürih 2000.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip:** Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 1.Cild, 9.B., Zürih 2008.
- Kılıçoğlu, Ahmet:** Borçlar Hukuku, 21.B., Ankara 2017.

- Konuralp, Emre** :Alacaklıya Rehni Özel Yoldan Paraya Çevirme Yetkisi verilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, s.2855-2880.
- Kramer, Ernst A./Schmidlin, Bruno** : Berner Kommentar, 1986, Obligationenrecht, Cid 4: Allgemeine Bestimmung.
- Kuntalp, Erden**: Berner Kommentar, 1986, Obligationenrecht, Cild 4: Allgemeine Bestimmung.
- Kuntalp, Erden** :Lex Commisoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı, İnan Kıraç'a armağan, İstanbul 1995, s. 151-162.
- Kuntalp, Erden**:Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk, Prof.Dr. Reha Poray'a Armağan, İstanbul 1995.a. 263-299.
- Oğuz, Arzu** : Probleme der Simulation in rechtshistorischer and rechtstvergleichender Sicht, München 1998.
- Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut**: Probleme der Simulation in rechtshistorischer und rechtstvergleichender Sicht, München 1998.
- Oğuzman M. Kemal, Öz, Turgut**: Borçlar Hukuku, 14.B., İstanbul 2016.
- Oğuzman, M. Kemal/ Selici, Özer/ Oktay-Özdemir, Saibe**: Eşya Hukuku, 19.B., İstanbul 2016.
- Oktay-Özdemir, Saibe**: Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, Sa.1-2, İstanbul 1999-2000, s.657-683.
- Özbilen, Arif Barış**: Sözleşmelerin Şekli ve Şekil Yönünden Hükümsüzlüğü, 1.B., İstanbul 2016.
- Özkaya, Eraslan**: İnançlı İşlem ve Muvazaa davaları, 5.B., Ankara 2013.
- Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin**: Ortaklıklar Hukuku II, 13.B., İstanbul 2017.
- Ruhi, Ahmet Celal/ Ruhi, Canan**: Muris Muvazaası,1.B., Ankara 2017.
- Serozan, Rona** : Borçlar Hukuku, C.3., 7.B., İstanbul 2016.
- Sirmen, Lale**: Eşya Hukuku, 4.B., Ankara 2016.
- Steinauer, Paul-Henri**: Les Droits réels, Berne 2003.
- Tandoğan, Haluk**: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri,C.2.,5.B., İstanbul 2010.

Tuncer-Kazancı, İdil: İnançlı İşlemlerde İşlemin taraflarının İflası ve İflasın İnançlı İşleme Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan.

Ünal, Mehmet: Şekli Eşya Hukuku, 2.B., Ankara 1994.

Yavuz, Cevdet : Borçlar Hukuku dersleri Özel Hükümler, 10.B., İstanbul 2012.

Yavuz, Nihat: Borçlar Hukuku El Kitabı, 1.B., Ankara 2018.

Yavuz, Nihat: Uygulama ve Öğretide Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-I Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları, 2.B., Ankara 2008.